

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2015

Kristýna VIEHMANNOVÁ

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

**Problematika chudoby a její praktický dopad v zemích
subsaharské Afriky**

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Zvánovcová, Ph.D.

Autor práce: Kristýna Viehmannová
Studijní obor: Sociální a charitativní práce
Ročník: 3.

2015

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1988 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou universitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práci. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponenta práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz, provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Veronice Zvánovcové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině, která mě v průběhu studia plně podporovala.

Obsah

ÚVOD.....	5
1 Chudoba.....	7
1.1 Koncept chudoby.....	7
1.2 Příčiny chudoby v subsaharské Africe.....	9
1.3 Důsledky chudoby.....	10
1.4 Počátky zadluženosti subsaharské Afriky.....	11
1.5 Činitelé směřující k zadlužování.....	13
1.6 Iniciativa na pomoc vysoce zadluženým chudým zemím (HIPC).....	14
2 Popis subsaharské Afriky.....	15
2.1 Demografické a sociálně ekonomické problémy.....	16
2.2 Kulturně politické a ekonomické vlastnosti.....	16
3 Mezinárodní měnový fond.....	18
3.1 Založení Mezinárodního měnového fondu.....	18
3.2 Cíle Mezinárodního měnového fondu.....	18
3.3 Nejmnocnější věřitel světa.....	19
3.4 Krize těžce zadlužených chudých zemí.....	19
3.5 Prevence krizí.....	20
3.6 Co tvrdí zastánci MMF.....	21
3.7 Skutečné role Mezinárodního měnového fondu.....	22
3.8 Úloha MMF v pomoci subsaharské Africe.....	23
3.9 Je tedy pomoc MMS subsaharské Africe efektivní?.....	24
4 Miléniová deklarace a Rozvojové cíle tisíciletí.....	26
4.1 Počátky Rozvojových cílů tisíciletí.....	26
<i>1. cíl: Odstranit extrémní chudobu a hlad</i>	27
Miliarda hladových.....	27
Dětská podvýživa.....	28
<i>2. cíl: Dosáhnout základního vzdělání pro všechny</i>	28
<i>3. cíl: Prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti</i>	29
<i>4. cíl: Snížit dětskou úmrtnost</i>	29
<i>5. cíl: Zlepšit zdraví matek</i>	30
<i>6. cíl: Bojovat s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi</i>	30
<i>7. cíl: Zajistit udržitelný stav životního prostředí</i>	31
<i>8. cíl: Budovat světové partnerství pro rozvoj</i>	32
4.2 Jak dál s plněním Rozvojových cílů tisíciletí.....	32
4.3 Co již bylo napsáno o MMF v souvislosti s Rozvojovými cíli tisíciletí.....	34
4.4 Dosažitelnost Rozvojových cílů tisíciletí.....	36
5 Metodologie výzkumu.....	38
6 Diskuze.....	39
7 Závěr.....	43

ÚVOD

Jedním z hlavních témat mé bakalářské práce je chudoba, konkrétně nahlédnutí a analýza informací o problematice chudoby, která představuje z hlediska sociální politiky a sociální práce jeden z nejobtížněji řešitelných problémů ve světě. S chudobou se společnost potýká již od pradávna, historie chudoby je takřka historií celého lidstva. Opakující se hladovění provází celou lidskou historii a je nejzřejmější a nejintenzivnější forma chudoby. Avšak zvláštností je, že masové hladovění nepostihlo ani jednu zemi v nyní industrializovaném Západním světě. Není to v tom, že by v moderním Západním světě neexistovala sucha, škůdci, choroby rostlin a neúrody, ale že v případě, že se vyskytnou, nepropukne hladomor, protože postižené země jsou rychle schopny dovézt potraviny ze zahraničí, nejen díky existenci moderních dopravních prostředků, ale protože kromě své průmyslové výroby mají tyto země prostředky k zaplacení za tyto potraviny. Ale chudoba a hlad nadále přetrvávají ve zbytku světa – v Asii, Střední a Jižní Americe a Africe.¹

Má osobní návštěva afrického kontinentu mě inspirovala ke zvolení tohoto tématu. V roce 2013 jsem měla tu možnost procestovat dvě země patřící do subsaharské Afriky, konkrétně ostrov Zanzibar a jihovýchodní Tanzanii. Dokud člověk na vlastní oči nevidí, v jakých podmínkách tamní lidé žijí, vychovávají své děti a obstarávají si živobytí, je pro něj nepředstavitelné srovnání s vyspělou a moderní Evropou. Je však otázkou, z čeho pramení tamní nedostatek a chudoba, když většina zemí pod-rovňkové Afriky vlastní nerostná bohatství jako jsou ropa, nafta, zlato a mnoho dalších. Na základě mých zjištění jsem se rozhodla věnovat se problematice chudoby a zjistit, jaké instituce se snaží řešit mezinárodní rozvoj chudých zemí a jaké naopak prohlubují globální nestabilitu.

Cílem bakalářské práce je: Na základě studia odborných dokumentů představit problematiku chudoby, její příčiny, ukazatele a případnou pomoc vyskytující se v Třetích zemích světa. Zjistit, jakým způsobem napomáhá Mezinárodní měnový fond v boji proti chudobě subsaharské Afriky v souladu s Rozvojovými cíli tisíciletí, které byly přijaté představiteli všech členských států OSN v roce 2000 na Summitu tisíciletí.

¹ Srov. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, s. 295-296.

Práce je rozdělena na sedm kapitol. V první kapitole se práce zabývá problematikou chudoby. Popisuje příčiny, ukazatele a důsledky chudoby, od jejích činitelů až příčin zadlužování zemí subsaharské Afriky.

Druhá kapitola má za úkol popsat subsaharskou Afriku a to po stránce demografické i sociální, představí ekonomické problémy a kulturně politické vlastnosti.

Ve třetí kapitole se práce soustředí na Mezinárodní měnový fond, od jeho založení, specifikaci jeho cílů, až po krize těžce zadlužených chudých zemí. Zabývám se zde otázkou, zda je vůbec pomoc Mezinárodního měnového fondu subsaharské Africe efektivní.

Čtvrtá kapitola je věnována Miléniové deklaraci a Rozvojovým cílům tisíciletí, podrobněji popisují co je jejím úkolem a konkretizují jednotlivé cíle.

V rámci páté kapitoly je popsána metodika práce, obsahující výzkumný cíl a výzkumné otázky.

V rámci šesté kapitoly diskutuji nad hypotetickým tvrzením a vplynutými výzkumnými otázkami. Dále nad problémem, do jaké míry či jakým způsobem napomáhá MMF v řešení otázky chudoby a zda jedná v souladu s Rozvojovými cíli tisíciletí. Přikláním se ke kritice odborné světové veřejnosti na stranu MMF v otázce řešení chudoby a aktivitě v rámci rozvojové pomoci, o praktikách a politice této mezinárodní instituce.

V první fázi výzkumu jsem studovala odbornou literaturu, která se zabývá danou problematikou. Díky studiu jsem zjistila, kolik zajímavých odborných publikací se vztahuje k mému tématu. Ze seznamu literatury jsem nejvíce využívala publikaci od Tožičky T. *Příliš vzdálené cíle*, kde jsou důkladně popsány Rozvojové cíle tisíciletí. Dalším významným zdrojem byla kniha *Mezinárodní měnový fond ve 21. století* od autora P. Sedláčka a další publikace od Easterly W. *Břímě bílého muže*.

1 Chudoba

Organizace spojených národů, která po dlouhá léta vyvíjí řadu iniciativ v oblasti lidských práv, míru a bezpečnosti, mezinárodních práv, humanitárních otázek či ekonomického a sociálního rozvoje, považuje za základní Definicí chudoby podle OSN, která zní:²

„Chudoba je základní odepření možností a příležitostí a znesvěcení lidské důstojnosti. Znamená to neschopnost efektivně se podílet na životě společnosti. Znamená to, mít nedostatek k uživení a ošacení rodiny, nemít školu, nebo nemoci navštívit nemocnici, nemít půdu k vypěstování jídla nebo práci, aby si člověk vydělal na živobytí, nemít přístup k úvěrům. Znamená to nejistotu, bezmocnost a vyloučení jedinců, domácností, či komunit. Znamená náchylnost k násilí a často to také znamená žití v omezeném a zranitelném prostředí bez přístupu k čisté vodě či hygienickým zařízením.“³

Chudoba je celosvětovým problémem, který stojí v pozadí celé škály negativních vývojových tendencí společnosti a je součástí řady problémů, jako je například podvýživa, negramotnost, šíření infekčních nemocí a podobně. Jelikož chudoba nabyla globálního rozměru a je provázána s dalšími problémy, není v současné době boj s chudobou pouze morálním požadavkem, ale také obrovskou nutností pro zachování stability světa.⁴

1.1 Koncept chudoby

Existuje řada různých pojetí chudoby podle mnoha kritérií, přičemž se tato dělení často překrývají. Můžeme říci, že jejich zástupci často kmitají mezi odlišnými póly. Otec empirického výzkumu chudoby Seebom Rowntree použil ve své první studii o

² Srov. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, s. 124.

³ Srov. HECZKOVÁ, E. *Chudoba ve světě*, s. 12. [online].

⁴ Srov. tamtéž, s. 12. [online].

chudobě v Yorku (publikované v roce 1901) model rozlišující různé stupně chudoby.⁵ „**Primární chudoba** znamenala být bez výdělků nezbytného k zachování stavu fyzické funkčnosti. **Sekundární chudoba** znamenala život ve zjevném nedostatku a bídě z důvodu neefektivního využívání dostupných prostředků.“⁶

Sociologické hledisko chápe chudobu jako sociální problém, který má svou objektivní a subjektivní stránku. Tato dvě hlediska jsou podstatou pro dva polární typy chudoby – **objektivní a subjektivní chudobu**.⁷ „Objektivita znamená měřitelnost dle kritérií, která se stanoví nejčasněji normativně nebo společenským konsenzem v každém státě individuálně.“⁸ To znamená, že pokud je někdo objektivně chudý v jedné zemi, nemusí být za každou cenu chudým v zemi jiné, jelikož každá země má svá vlastní kritéria. Věcně stanovená chudoba má vliv na každý stát, sociální instituce i výplatu sociálních dávek. Odráží se v různých oblastech společenského života, využívají ji úřady, oficiální dokumenty mající dohled nad stavem chudoby ve státě. Na subjektivitu chudoby nám poukazuje osobní zkušenost každého člověka. Je naprosto v rukou jednotlivců či každého z nás. Pokud chceme popsat celkový rozměr chudoby subjektivní, neboli osobní, je nutné se zeptat každého člověka individuálně, zda se za chudého považuje.⁹

„OSN specifikuje příjmovou **chudobu absolutní** jako nedostatek příjmů nezbytných pro zajištění základních výživových potřeb, obvykle charakterizováno na základě minimálních kalorických požadavků, a **relativní chudobu** jako nedostatek příjmů nutných k zajištění základních nevýživových potřeb, jako je oblečení, energie a přístřeší, tak i zajištění výživových potřeb.“¹⁰

Mimo tradičně popisované druhy chudoby se můžeme koncem 20. století setkat v odborné literatuře s dalšími typy chudoby, které jsou vztaženy ke konkrétnímu objektu. Příčinou jsou nové poznatky, například v souvislosti s novými sociálními riziky. Vzhledem k trhu práce jsou nejčastěji jmenovány dva druhy chudoby, nezávislá na trhu práce je **stará chudoba**, neboli chudoba demografická či horizontální. **Nová chudoba**, či takzvaná vertikální chudoba je spojena s trhem práce a s pozicemi

⁵ Srov. RINGEN, S. *Problém chudoby – několik doporučení k definici a měření*, s. 127. [online].

⁶ Srov. NEDOMOVÁ, E., ŠPILÁČKOVÁ, M. *Fórum sociální politiky 1/2014*, s. 2. [online].

⁷ Srov. tamtéž, s. 2.

⁸ Srov. NEDOMOVÁ, E., ŠPILÁČKOVÁ, M. *Fórum sociální politiky 1/2014*, s. 2. [online].

⁹ Srov. tamtéž, s. 2.

¹⁰ Srov. HECZKOVÁ, E. *Chudoba ve světě*, s. 13. [online].

jednotlivců, ale i celých sociálních kategorií na tomto trhu.¹¹ Dle Krebse pojetí nové chudoby vzniklo jako koncept spojený, tedy protikladný s chudobou starou. Nová chudoba je ovlivněna trvalým znevýhodněným místem či pozicí jedince a sociálních skupin na trhu práce a tudíž jde ruku v ruce s dlouhodobou nezaměstnaností.¹²

Dalším pojetím chudoby, se kterým se lze setkat je pojem **chudoby skryté**. Chudoba skrytá zůstává mimo jakoukoliv sociální pozornost a zajisté není ani k nalezení v oficiálních statistikách. Jejími zástupci jsou takové osoby, které neuplatňují žádný svůj nárok na sociální pomoc a to převážně z důvodu neznalosti, obav z určitého ocejchování, či vědomého odmítnutí systémové pomoci. Protipólem chudoby skryté je chudoba latentní. **Latentní chudoba** nám vyjadřuje skutečnou přítomnost chudoby u osob nebo rodin, jejichž veškeré příjmy musí být do jisté míry dorovnávány systémovou sociální pomocí, a to tak, aby byl jejich životní status udržen nad hranicí sociálního minima. Jakékoli narušení jedné z těchto pomoci pak přináší velké riziko propadu do chudoby.¹³

1.2 Příčiny chudoby v subsaharské Africe

K odstranění chudoby patří bezesporu snaha o eliminaci odstranitelných příčin chudoby. Ty můžeme rozdělit do několika skupin.

První skupinu představují politické příčiny. Nejzávažnějším a viditelným problémem jsou ozbrojené konflikty, které jsou důsledkem především nedodržování zákazu obchodování se zbraněmi nebo nízkou podporou intervencí směřujících k předcházení a ukončení ozbrojených konfliktů. Častým diskutovaným problémem je také korupce, která působí jak na vnitropolitické prostředí chudých zemí, tak na bezskrupulóznost zahraničních investorů a vlád těchto států. Autoritářské a diktátorské režimy v rozvojových zemích subsaharské Afriky jsou často tolerovány mocnostmi kvůli hospodářským zájmům. Nevymahatelnost práva včetně lidsko-právních norem je zase vhod pro nadnárodní firmy profitující z otrocké práce.¹⁴

¹¹ Srov. NEDOMOVÁ, E., ŠPILÁČKOVÁ, M. *Fórum sociální politiky 1/2014*, s. 2. [online].

¹² Srov. KREBS, V. *Sociální politika*, s. 86.

¹³ Srov. NEDOMOVÁ, E., ŠPILÁČKOVÁ, M. *Fórum sociální politiky 1/2014*, s. 3. [online].

¹⁴ Srov. TOŽIČKA, T. *Občanská odpovědnost ve světě globální chudoby*, s. 23-25.

Další skupinou jsou příčiny ekonomické. Nejdůležitější ekonomickou příčinou je závislost chudých zemí na rozmachu bohatých ekonomik, nedostačující zpracovatelský průmysl a dále nepříznivá reálná směnná relace (terms of trade – poměr indexů dovozních a vývozních cen).¹⁵

Z dalších příčin stojí za pozornost zejména velmi vysoká zadluženost rozvojových zemí, nízké a kolísající ceny přírodních zdrojů, surovin a zemědělských produktů na trzích světové ekonomiky, vysoká nezaměstnanost, nedostatek kvalifikovaných pracovních sil a nedostačující dopravní i technická infrastruktura.¹⁶

Mezi demografické příčiny patří velká hustota obyvatelstva, nedostatečná zdravotní péče, nulové záchranné sociální sítě, někdy i fundamentální uplatňování kulturních a náboženských tradic, které mohou být výsledkem dostatečného zapojení určitých vrstev společnosti do ekonomických struktur země. Velkým problémem je také nerovné postavení žen, které v podstatě celé polovině populace brání ve vytváření bohatství společnosti. Environmentálními příčinami jsou odlesňování a eroze půdy, znečištěné zdroje pitné vody a ovzduší ve velkoměstech. Dle Tožičky z výše uvedeného vyplývá, že vývoj celého procesu, který má za úkol snižování počtu extrémně chudých, do značné míry závisí na ekonomickém růstu rozvojových zemí. Ten ale sám o sobě nemusí být zárukou zvýšení kvality života subsaharské Afriky. Nedílnou součástí nápravy poměrů v zemích „černé“ Afriky je spravedlivé rozdělení příjmů, ale též redukce populační exploze a zvýšení kvalitního vzdělávání mezi všemi vrstvami společnosti, bez ohledu na pohlaví.¹⁷

1.3 Důsledky chudoby

Bída, hlad, předčasná úmrtí a v neposlední řadě ztížený přístup ke vzdělání znemožňuje vymanit se z chudoby. Bída se stává základní veličinou pro kriminalitu i mezinárodní organizovaný zločin. Zbídačelí a vyhladovělí lidé jsou často oběťmi

¹⁵ Srov. TOŽIČKA, T. *Česko proti chudobě*, s. 12-13.

¹⁶ Srov. TOŽIČKA, T. *Občanská odpovědnost ve světě globální chudoby*, s. 28.

¹⁷ Srov. TOŽIČKA, T. *Příliš vzdálené cíle*, s. 12.

obchodu s orgány, lidmi či dětskými otroky. Naděje na lepší budoucnost vede jen obyvatele k migraci z venkova do městských slumů či mezi státy a kontinenty.¹⁸

V relativně bohatších zemích způsobuje chudoba vyloučení ze společnosti, tzv. „sociální vyloučení“, které je v Evropských státech velmi známé. Rozdělení společnosti vede k velkému napětí, nepokojům a mnohdy končí i válkami, mezi jednotlivými slumy či gangy.¹⁹

Chudoba je často přirovnávána k bludnému kruhu – její důsledky se pro další generace stávají samotnými příčinami tohoto socioekonomického statutu.²⁰

1.4 Počátky zadluženosti subsaharské Afriky

Subsaharská Afrika se vyznačuje typickými problémy, jako jsou stále rostoucí počet obyvatelstva a následný nedostatek potravin, vysoká nezaměstnanost, politická nestabilita, pomalý ekonomický růst či nechvalná ekologická situace.²¹ Veškeré tyto problémy se snaží přebrat do své kompetence MMF, který pak zadluženým zemím diktuje, jak vést politiku či sociální sféru jednotlivých států subsaharské Afriky.

Mnoho lidí se může domnívat, že problematika chudoby, hlad a bída panuje v Africe již od dob kolonialismu. Avšak nástup kolonialismu se odehrál úspěšně a tak se mohli nové africké vlády ujmout své moci v již nastolených a samostatných prodemokratických státech. Na počátku začaly některé africké státy profitovat a v důsledku toho došlo i ke zvýšení životní úrovně obyvatelstva. Nýbrž v šedesátých letech došlo k některým vojenským převratům a to mnohé africké státy silně destabilizovalo. Tyto konflikty byly nejvíce podporovány ze strany Jihoafrické republiky, a to z důvodu rozvíjejícího se rasismu.²²

Počátkem zadlužení států subsaharské Afriky se dá považovat rok 1944. Tento rok došlo v Bretton Woodu v USA k setkání všech hlavních představitelů 44 států, a to za účelem potřeby stabilizovat měnu a nastalou finanční situaci. Výsledkem tohoto setkání byl přechod ze zlatého standardu na Brettonwoodský měnový systém, a dále se

¹⁸ Srov. COLLIER, P. *Miliarda nejchudších – Proč se některým zemím nedaří a co s tím*, s. 10.

¹⁹ Srov. TOŽIČKA, T. *Příliš vzdálené cíle*, s. 12.

²⁰ Srov. *tamtéž*, s. 12-13.

²¹ Srov. TOŽIČKA, T. *Česko proti chudobě*, s. 2.

rozhodlo o vzniku mnohých institucí, jako jsou Světová banka (dále jen SB), Mezinárodní měnový fond (dále jen MMF) či Všeobecná dohoda o clech a obchodu (dále jen GATT).²³

Právě Světová banka a Mezinárodní měnový fond poskytovali africkým státům rozsáhlé půjčky na rozvoj těžebního průmyslu a zemědělství, a to vše pod vidinou neustále se rozvíjejících afrických ekonomik. Půjčky měly být uhrazovány z výdělků exportovaného zboží, které bylo vyváženo do vyspělejších zemí. S velkou pravděpodobností mohlo k rozvíjení těchto zemí docházet i nadále, ale roku 1973 vše zhatilo uvržené embargo na vývoz ropy, a to v důsledku války arabských zemí s Egyptem. Jelikož se cena ropy několikanásobně zvýšila, africké státy v té době závislé na naftových technologiích utrpěly obrovskou ránu. Závislost těchto států na vývozu do vyspělejších zemí byla tak markantní, že muselo dojít ke zvýšení množství exportovaného zboží. Státy subsaharské Afriky prodávající převážně bavlnu, kávu a různé suroviny naopak od západních zemí nakupovaly finální produkty. Hospodářská krize sedmdesátých let zapříčinila snížení dovozních kvót odběratelských zemí, a tím snížila ceny komodit, které byla Afrika schopna produkovat. To byl hlavní důvod, jenž zapříčinil neschopnost afrických zemí své dluhy splácet.²⁴

Politika, kterou USA a SSSR nastolili v rámci přípravy na případnou (studenu) válku, přinesla světu jen obrovskou vlnu zbrojení. To byl důvod, který nastartoval zvýšení objemu půjček v celosvětovém trhu, v důsledku to znamenalo velké zdražení úvěrů a tím vyšší požadavek na částky za již poskytnuté úvěry. Studená válka se promítla v africkém kontinentu v podobě získávání spojenců. Přemlouvání těchto států na svou stranu se odehrávalo v různých podobách, ať už poskytováním dalších půjček, hospodářské pomoci nebo pomoci při ozbrojených konfliktech. Poskytnuté půjčky v mnoha případech nepřispěly k rozvoji subsaharských států, naopak byly finanční injekcí pro diktátory, korupci a velké zbrojení. Zadlužené africké země se tak dostaly do začarovaného kruhu a dluhy minulosti nebylo z čeho splácet.²⁵

²² Srov. *Jeden svět. Africká krize – její počátky a dopady*. 2003. [online].

²³ Srov. SEDLÁČEK, P. *Mezinárodní měnový fond ve 21. Století*, s. 3-4.

²⁴ Srov. COLLIER, P. *Miliarda nejchudších – Proč se některým zemím nedaří a co s tím*, s. 32.

²⁵ Srov. Ekumenická akademie Praha. *Mezinárodní dluh*. 2007. [online].

1.5 Činitelé směřující k zadlužování

Země subsaharské Afriky, které jsou považovány za rozvojové státy, nemají v podstatě žádné šance k vytvoření vlastního kapitálu, jenž by pokryl základní potřeby obyvatel či rozvoj hospodářství, a zlepšil tak celkovou situaci těchto zemí. Zdrojem kapitálu a investic v zemi jsou úspory. Z toho je patrné, že rozvojové země nemající prostředky ani na financování základních životních potřeb svého obyvatelstva, bude jen těžko mít zdroje k investování.²⁶

Kapitál poskytnutý zahraničními státy může být dobře myšlená šance, jak z této situace ven, ale bohužel s ní souvisí řada nebezpečných kroků. Kapitál, jenž je vložen do rozvojových států může mít mnoha podob. Od investic do cenných papírů, zahraničních investic, až po různé typy rozvojových pomoci či úvěrů. Zdrojem zahraničního kapitálu jsou doposud nevyužité finanční prostředky, které doposud nenašly investiční příležitosti.²⁷

Investice ze zahraničí, které do afrických států proudily v 70. letech minulého století, byly doprovázeny nadšením a optimismem s následujícím masivním rozvojem. Banky, které zapůjčovaly rozvojovým zemím svůj kapitál, doufaly, že v těchto zemích se nachází nespočet výhodných investičních příležitostí. Ale ne vždy tyto investice směřovaly do výdělečných projektů. Realita se vykreslila jako přeceňování potenciálu různých projektů a v důsledku toho neschopnost navrácení vypůjčených zdrojů. Země se tak dostaly do dluhové krize, kterou navíc posílilo chování subjektů v soukromém sektoru i zdejších vlád.²⁸

Jedním z nejdůležitějších příjmů rozvojových států je již zmíněný export. Právě z exportních zisků jsou hrazeny dluhy ze zahraničí. Jestliže je v určitém měsíci větší import než export, důsledkem je obchodní deficit a země není schopna dluh uhradit. Svůj zahraniční dluh může země zvládnout a hradit v případě, že export roste rychleji než import, a růst exportu je větší než úroková sazba dluhu. Výnosy pramenící z exportu jsou silně ovlivněny vývojem měnového kurzu. Většina dluhů, která byla rozvojovým státům poskytnuta, byla v zahraniční měně, převážně v dolarech. To znamená, že kurz zahraniční a domácí měny určuje velikost dluhu, pokud tedy kurz

²⁶ Srov. EASTERLY, W. *Břímě bílého muže*, s. 127.

²⁷ Srov. SEDLÁČEK, P. *Mezinárodní měnový fond ve 21. Století*, s. 98.

²⁸ Srov. EASTERLY, W. *Břímě bílého muže*, s. 131.

měny, ve které byla půjčka poskytnuta, posílí, je pak zřejmý nárůst celkové výše dluhu v domácí měně.²⁹

Mezi důležité faktory, které zapříčinily nahromadění dluhů, jsou nepříznivé obchodní podmínky, klimatické podmínky, které značně ovlivnily export, nepříznivé podmínky se makroekonomické politiky a strukturálním reformám, refinancování půjček od věřitelů, nebezpečnost při manipulaci s dluhy či politické faktory rozvojových zemí, jako jsou sociální nepokoje a občanská válka, které měly ničivé dopady na ekonomiku. Dluhy, které státy subsaharské Afriky mají, ženou tyto země do stále větší chudoby. Je tak znemožňován další ekonomický rozvoj těchto zemí, který vyúsťuje ke ztenčování příjmů a jen stěží následuje splácení dluhových úroků. Mezinárodní finanční organizace i rozvojové země subsaharské Afriky se už několik let snaží nalézt řešení z bezvýchodné finanční situace, která sebou přináší problémy v podobě nedostatku financí pro školství, zdravotnictví či finance na pokrytí základních životních potřeb.³⁰

1.6 Iniciativa na pomoc vysoce zadluženým chudým zemím (HIPC)

Iniciativa na pomoc vysoce zadluženým chudým zemím (dále jen HIPC) je mezinárodní mechanismus pro odpuštění dluhu, který tak nejchudším zemím světa poskytuje mimořádnou pomoc. Byla zahájena na vrcholné schůzce G7 ve francouzském Lyonu v roce 1996, a to na základě návrhu MMF a SB.³¹

Hlavním cílem této iniciativy je snížení zadluženosti chudých zemí na přijatelnou úroveň, v rámci snižování tohoto dluhu má dojít i k jeho odpuštění. To má zajistit, že potřebné restrukturalizace a rozvoj konkrétní země, nebudou ohroženy kvůli dluhové službě za dluhy, jejichž výše je nadále neúnosná. Vysoce zadlužené chudé země mají rovněž povinnost navrhnout jasně definované strategie snižování chudoby.³²

²⁹ Srov. Ekumenická akademie Praha. *Mezinárodní dluh*. [online].

³⁰ Srov. tamtéž. [online].

³¹ Srov. *Iniciativa na pomoc vysoce zadluženým chudým zemím (HIPC)*, [online].

³² Srov. tamtéž. [online].

2 Popis subsaharské Afriky

„Černá“ Afrika a subsaharská Afrika, těmito dvěma názvy je africký kontinent nejčastěji oslovován. Životní podmínky, které zde panují, se ale zcela liší s podmínkami vyspělých zemí.³³

Subsaharská Afrika a její vymezení není zcela jednoznačné. OSN uvádí, že subsaharská Afrika se ve své podstatě rozkládá na celém africkém kontinentu, vyjma států, ležících v severní části, jimiž jsou Alžírsko, Egypt, Libye, Maroko, Tunisko a Západní Sahara. Subsaharskou Afriku tvoří 43 pevninských zemí a 6 ostrovních, které jsou rozděleny do čtyř sub-regionů – západní, střední, východní a jižní.³⁴

Afrika, co se týká rozlohy, je po Asii a Americe třetí největší kontinent o velikosti 30 300 000 km². Jedná se o kontinent, který je z hlediska horizontální členitosti nejméně členěn a má plošný charakter. Nejvýrazněji je tvar Afriky ovlivněn Guinejským zálivem na východní straně a Somálským poloostrovem na západní straně kontinentu. Nejvyšším bodem Afriky je hora Kibo, ležící na masivu Kilimandžáro v Tanzanii a naopak nejnižším bodem je Asalská proláklina. Africký kontinent je pokryt z 42% travnatými savanami, 39% plochy zaujímají pouště a na pouhých 18% se rozprostírají lesy.³⁵

Polohu Afriky můžeme označit za centrální, a to proto, že se rozkládá v blízkém sousedství Evropy i Asie. Šířka severní části afrického kontinentu nabývá větších hodnot, a proto se v některých literaturách můžeme dočíst přirovnání tvaru Afriky k hrušce. Tento fakt ovšem vede k tomu, že na severní polokouli leží asi dvě třetiny kontinentu, kdežto na jižní polokouli se rozprostírá jen jeho jedna třetina. I když je Afrika z hlediska klimatu sužována tropickým podnebím a z hlediska lidské odpovědnosti ilegálním lovem, můžeme zde nalézt nepřeborné množství druhů zvířectva i fauny. Právě poloha afrického kontinentu je příčinou toho, že se zde daří především hmyzu, který je přenašeč široké škály nemocí. Mezi dvě nejznámější patří malárie a spavá nemoc. „Černá“ Afrika je velice bohatá na nerostné suroviny jako jsou zlato, diamanty, ropa, různé fosfáty či bauxit.³⁶

³³ Srov. ZEMĚPIS. *Geografická poloha Afriky*, ZEMEPIS.COM, [online].

³³ Srov. tamtéž. [online].

³⁴ Srov. ZEMĚPIS. *Geografická poloha Afriky*, ZEMEPIS.COM, [online].

³⁵ Srov. tamtéž. [online].

³⁶ Srov. ZÁHOROVÁ. M. *Chudoba v subsaharské Africe: příčiny a strategie eliminace*, s. 18.

2.1 Demografické a sociálně ekonomické problémy

V rozvojových zemích převládá vysoká porodnost a to je důsledek, díky němuž dochází k populační explozi a značnému populačnímu přírůstku obyvatelstva. Nejkritičtější situace je právě v oblasti subsaharské Afriky, kde je populační přírůstek 2,5 %, a úhrnná plodnost dosahuje hodnoty č. 5. Děti do 15 let zde představují celých 42 % populace subsaharské Afriky, naopak důsledkem vysoké úmrtnosti je, že osoby starší 65 let zde tvoří pouze 3,1 % celé populace. Početné rodiny, které nemají na pokrytí všech nákladů spojených se vzděláním, jídlem či zdravotní péčí jsou zde typické. Nízký počet vzdělaného obyvatelstva v nejméně rozvinutých zemí vytváří slabý potenciál pro investice a ekonomický rozvoj těchto zemí. Špatný přístup ke zdravotní péči je fakt, jehož příčinou je slabý ekonomický rozvoj a výkonnost země. Častý výskyt závažných onemocnění, jako je HIV/AIDS nebo malárie zapříčiňuje nižší očekávanou délku života a tím vyšší úmrtnost.³⁷

Vysoká zadluženost rozvojových zemí subsaharské Afriky jde ruku v ruce s prohlubováním chudoby. Vysoké zadlužení jednotlivého státu snižuje jeho ekonomický růst a omezuje jeho možnosti s chudobou bojovat.³⁸

Export některých málo rozvinutých zemí je právě tím, co závisí často a pouze na jedné či několika málo komoditách. Proto se tyto země stávají vysoce závislé na vývoji cen na světových trzích. Velké problémy v ekonomické sféře subsaharských zemí mohou způsobit kolísající ceny přírodních zdrojů. Jejich rozvoj je brzděn řadou překážek, které jim kladou vyspělí obchodní partneři.³⁹

2.2 Kulturně politické a ekonomické vlastnosti

Pro státy subsaharské Afriky je typické, že se jedná o nestabilní regiony, ve kterých dochází k autoritářskému vládnutí s velmi nízkou demokracií. Problém, který vládne

³⁷ Srov. ZEMĚPIS. *Obyvatelstvo Afriky*, ZEMEPIS.COM, [online].

³⁸ Srov. TOŽIČKA, T. *Mezinárodní dluh*, [online].

³⁹ Srov. SVITÁKOVÁ, L. *Chudoba v subsaharské Africe – příčiny, dopady, řešení*, s. 22.

celou africkou společností, spočívá v tom, že došlo k absolutně nemorálnímu vytyčení afrických hranic a to bez jakéhokoli ohledu na historický aspekt, geografii či antagonismus různých kmenů. Pro Afričany je ale typické to, že jsou silněji poutáni ke svému kmenu, než k národnímu státu.⁴⁰

Z politického hlediska se Afrika řadí, oproti jiným rozvojovým státům, na nízkou úroveň, a to z důvodu etnické různorodosti. Právě vysoká etnická různorodost má za důsledek, že v subsaharské Africe vzniká velké množství válečných konfliktů, politických převratů, pučů ale i genocid.

Africká kultura je silně ovlivněna náboženstvím. Nejvíce obyvatel vyznává tradiční víru, kterou je animismus, křesťanství a islám.⁴¹

V roce 2012 označila OSN 49 nejméně rozvinutých zemí světa, z nichž připadá 34 zemí právě subsaharské Africe, které se řadí mezi velmi zadlužené. Subsaharská Afrika je jedním z nejhudších regionů světa. I přes to, že nyní dochází k silicímú hospodářskému růstu, v dřívějších letech byl hospodářský růst velmi pomalý až stagnující a to má za následek nízkou životní úroveň populace. Pod hranicí chudoby 1,25 USD na den se tak v subsaharské Africe nachází téměř 47,5 % populace.⁴²

Ekonomiky subsaharských afrických států jsou velmi různorodé, některé jsou ekonomicky výkonné, jiné zase schopné mobilizovat své domácí zdroje či schopné absorbovat pomoc a schopné přilákat zahraniční kapitál. Subsaharská Afrika je kontinentem s velkými ekonomickými rozdíly, od rozvíjejících se ekonomik po nejméně rozvinuté státy. Státy, které jsou bohaté na zdroje, ale i státy chudé. Dále země, které jsou demokratizující versus země naprosto zkrachovalé či země po válečném konfliktu.⁴³

⁴⁰ Srov. ZÁHOROVÁ, M. *Chudoba v subsaharské Africe: příčiny a strategie eliminace*, s. 20. [online].

⁴¹ Srov. tamtéž. [online].

⁴² Srov. TOŽIČKA, T. *Příliš vzdálené cíle*, s. 3.

⁴³ Srov. ZÁHOROVÁ, M. *Chudoba v subsaharské Africe: příčiny a strategie eliminace*, s. 20. [online].

3 Mezinárodní měnový fond

3.1 Založení Mezinárodního měnového fondu

Potřeba úzké mezinárodní spolupráce v měnové oblasti vznikala již po první světové válce, avšak toto období prozatím nepoložilo základy ekonomické spolupráce mezi největšími národy světa, což se projevilo negativně i v dalším poválečném období. Snahy ustavit stabilní fungování měnových kurzů, jehož základem bude zlato, byly brzy zmařeny světovou hospodářskou krizí v letech 1929-1934, v jejímž důsledku se prohloubily problémy mezinárodního finančního a platebního systému. Nedůvěra v papírové peníze vedla k výraznému nárůstu poptávky po zlatě. Vzhledem k nejistotě ohledně hodnoty peněz, které ztratily již pevnou vazbu na zlato, začaly státy hromadit zlato a měny, které ještě mohly být za zlato směněny.⁴⁴

3.2 Cíle Mezinárodního měnového fondu

1. "Podporovat mezinárodní měnovou spolupráci stálou institucí, která zabezpečí mechanismus konzultací a spolupráce v mezinárodních měnových otázkách.

2. Usnadňovat rozmach a vyrovnaný růst mezinárodního obchodu a přispívat tak k podpoře a udržování vysokého zaměstnanosti a reálného důchodu i k rozvoji výrobních zdrojů všech členů jako prvořadých cílů hospodářské politiky.

3. Podporovat kurzovou stabilitu, udržovat řádná devizová ujednání mezi členy a čelit konkurenčnímu znehodnocování měny.

4. Dodávat členům důvěru tím, že jim budou za přiměřených jistot dočasně přístupné všeobecné zdroje Fondu, a poskytovat jim takto možnost napravit poruchy ve vyrovnanosti jejich platebních bilancí, aniž by se Fond uchýloval k opatřením škodlivým národní či mezinárodní prosperitě.

6. V souladu s tím, co bylo uvedeno, zkracovat trvání a zmírňovat stupeň nerovnováhy v mezinárodních platebních bilancích členů."⁴⁵

⁴⁴ Srov. SEDLÁČEK, P. *Mezinárodní měnový fond ve 21. Století*, s. 3.

⁴⁵ *Sdělení federálního MZV o přístupu ČSFR k Dohodě o MMF č. 500/1992 Sb.*, s. 2826. [online].

3.3 Nejmocnější věřitel světa

Mezinárodní měnový fond (dále jen MMF), který sídlí ve Washingtonu D.C., je považován za nejmocnější ze západních agentur, jenž má za úkol se věnovat chudým zemím. A to tak, že dohlíží na jejich finance. Pokud vlády těchto zemí nemohou splácet své dluhy u západních věřitelů, nebo nemohou platit za dovoz, přijde na řadu MMF a tyto záležitosti urovná. MMF sestaví nový tzv. splátkový kalendář, a to tak, aby ho dotyčná země mohla dodržovat. Ve své podstatě poskytne vládě krátkodobou půjčku, na dva až čtyři roky, aby bylo možné překlenout momentální nedostatek hotovosti. MMF rovněž s vládou dotyčného státu vyjedná krácení výdajů, nebo zvyšování daní tak, aby měla na potřebné splátky.⁴⁶

MMF klade důraz na aktivity v chudých zemích, jeho hlavní funkcí je, poskytovat půjčky zemím, které mají problémy s nevyrovnanými platbami, a to tak, aby v těchto zemích byla možná existence podmínek k trvalému hospodářskému růstu. Finanční pomoc poskytnuta MMF umožňuje těmto státům přeorganizovat zahraniční rezervy, stabilizovat měnu a pokračovat v placení dovozu.⁴⁷

3.4 Krize těžce zadlužených chudých zemí

Některé země si myslí, že nové a nové půjčky vyřeší jejich zadluženost, ale ty však nemají žádný vliv na lepší splácení jejich dluhu. Dluh pouze roste a dotyčné země se o další půjčky lépe postarat stejně nedokáží. Nesnáze způsobily nejchudší země světa, které obdržely celou řadu půjček od MMF a další řadu „restrukturalizačních půjček“ od Světové banky s cílem nastolit finanční disciplínu. Tyto už tak zadlužené země dostávaly rovněž půjčky od západních vlád a exportních úvěrových agentur. Jejich dluhy narostly do extrémních výšek a to nejvíce po roku 1996, situace dospěla tak daleko, že jim MMF a Světová banka poprvé ve své historii musely odpustit splacení vlastních půjček. Následně označily tyto zbídačelé dlužníky za „těžce zadlužené chudé

⁴⁶ Srov. EASTERLY, W. *Břímě bílého muže*, s. 222.

⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 22.

země“ (Heavily Indebted Poor Countries, dále jen HIPC). Z osmnácti zemí, do nichž proudily nadprůměrné částky od MMF a Světové banky v rámci restrukturalizačních půjček, se mezi HIPC octlo sedmnáct států a obě instituce jim částečně dluhy odpustily. William Easterly (2010) poukazuje na to, že mezi náchylnější země k tomu hromadit dluhy a obracet se k MMF a ke Světové bance o pomoc, jsou právě nemocné ekonomiky. Následně se zjistilo, že HIPC nejsou schopny absolutně vyhovět podmínkám původních půjček a tudíž došlo k oddlužení těchto zemí a to ze dvou třetin jejich souhrnného dluhu. Oddlužení HIPC bylo považováno za definitivní způsob, jak vyřešit problémy dluhů. Předpovědi MMF a Světové banky, že dojde k růstu a výkonosti ekonomiky v těžce zadlužených chudých zemích, byly často až příliš optimistické. Růst ekonomiky měl těmto zemím umožnit, aby poměr dluhu k HDP znovu nerostl. Jenže oddlužení těchto zemí nepopohnalo vlastní hospodářský růst. Urychlení růstu, k němuž nedošlo, byl problém i právě proto, že neúspěch předchozích půjček při urychlování růstu celý problém s dluhy vlastně nastartoval. Během devadesátých let předpokládaly programy MMF, že země HIPC porostou průměrně o čtyři procenta, ve skutečnosti však růst HDP dosáhl pouhých dvou procent. Jelikož počet obyvatel v těžce zadlužených chudých zemí stoupal stejným tempem, znamenalo to, že skutečný růst příjmu na hlavu se blížil nule.⁴⁸

MMF má ve světovém finančnictví velkou a velmi užitečnou roli, pomáhá zemím, které čelí dočasnému nedostatku hotovosti, tuto jejich situaci překonat. Svět potřebuje takového manažera, který má na starosti mezinárodní finanční krize. Jenže otázkou je, zda se MMF nestal opakovaným věřitelem nevykonných vlád či dokonce dlouhodobým a nevratným věřitelem nejchudších zemí.⁴⁹

3.5 Prevence krizí

Úsilí v oblasti prevence finančních krizí probíhá v několika hlavních směrech. Asi nejdůležitějším nástrojem k prevenci krizí je **dohled**, jenž je jedním ze základních aktivit MMF. Cílem takovéto kontroly či monitorování je rozpoznat potencionální

⁴⁸ Srov. EASTERLY, W. *Břímě bílého muže*, s. 238.

⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 238.

problémy v počátečním stadiu a zajistit tak, aby takové problémy nenarostly a nerozvinuly se do stadia krize.⁵⁰ V oblasti dohledu je pozornost v první řadě soustředěna na zlepšení kvality předkládaných zpráv a doporučení, které by měli vést k posílení odpovědnosti MMF.⁵¹

3.6 Co tvrdí zastánci MMF

Anthony Boot (zástupce ředitele pro rozvoj a revizní oddělení politiky v MMF) připomíná, že MMF zastupuje všechny členské země, tedy ne jen západní vlády. Poukazuje na absurdnost přičítání viny MMF za neštěstí rozvojových zemí, které byli již chudé před krizí spojenou s vrácením dluhu. Říká, že skupina vlád průmyslově vyspělých států účastnících se v MMF snížila zadluženost nejchudších zemí, a to právě proto, aby nezahlazila jejich ekonomiky.⁵²

Boot podotýká, že nejchudší země ve skutečnosti získaly 3x až 4x více finančních prostředků, než kolik kdy západním zemím vrátily, tedy že vrácená částka byla jen malou částí z celkové sumy. Dále prosazuje skutečnost, že v MMF dělají vše proto, aby těmto chudým zemím pomáhali. Iniciativa HIPC má být toho jasným důkazem. Tato iniciativa směřuje ke snížení dluhů čtyřiceti nejchudších zemí světa o osmdesát procent, a to za podmínky, že si udělají pořádek ve vlastní ekonomice, zavedením úsporných ekonomických programů MMF.⁵³

Experti SB a MMF vydali v roce 2005 studii nazvanou „*Zpráva o globálním monitoringu za rok 2005. Rozvojové cíle tisíciletí od shody k činům*“. V této studii odborníci podotýkají, že musí docházet k plné realizaci rozvojových slibů, které zahrnují především důležitou reformu o obchodování se zemědělskými komoditami v rozvinutých zemích, doslova hovoří o „pomoci obchodu“, což by pro hospodářství chudých zemí subsaharské Afriky mělo znamenat dlouhodobě pozitivní efekt. Jedním z hlavních apelů této zprávy je, naléhání na přijetí konkrétních opatření, vedoucích

⁵⁰ Srov. SEDLÁČEK, P. *Mezinárodní měnový fond ve 21. Století*, s. 113.

⁵¹ Srov. VENCOVSKÝ, F. *U zrodu MMF*. *Bankovníctví* 2000/8, s. 43.

⁵² Srov. BOOT, A. *Report*. TV RAI3, [online].

⁵³ Srov. tamtéž. [online].

k pokroku v plnění přijatých závazků. V opačném případě může dojít k vážnému ohrožení splnění rozvojových cílů a to obzvláště v oblasti subsaharské Afriky. Autoři této zprávy poukazují na to, že výhody z jejich naplnění nebudou mít pouze stovky milionů chudých lidí, ale bude to znamenat rozvoj a větší bezpečnost pro všechny obyvatele světa.⁵⁴

Studie dále připomíná, že každý týden v rozvojových zemích umírá 200 tisíc dětí do věku pěti let a 10 tisíc žen při porodu. Přibližně 115 milionů dětí v rozvojových zemích nenavštěvuje školu a jenom v subsaharské Africe zemřelo v roce 2005 dva miliony lidí na nemoc AIDS. Jako hlavní lék na odstranění všech těchto problémů a splnění veškerých vytyčených cílů experti obou finančních institucí ordinují ekonomický růst. Podpora ekonomického růstu musí být základem strategie vedoucí ke splnění rozvojových cílů.⁵⁵

3.7 Skutečné role Mezinárodního měnového fondu

„Mezinárodní měnový fond je jednou z mála institucí, které na krizi vydělali.“⁵⁶

Mezinárodní měnový fond prošel mnoho kritickými fázemi a krizemi, v jednu dobu se dokonce zmenšoval a spekulovalo se o jeho zrušení. Situace se však obrátila, a to poté, co se členové dohodli na ztrojnásobení svých zdrojů, a následovalo nabytí dodatečných prostředků prodejem dluhopisů. Otázkou ale zůstává, zda MMF dokáže definovat své role a to v takové míře, aby nedošlo k promarnění jejich šancí.⁵⁷

Důležitou rolí MMF je napomáhat zemím, které kvůli své domácí politice prochází krizí platební bilance a vlády tak nemají žádnou jinou možnost, než si půjčit finance od fondu. Aby akcionáři měli jistotu, že se jim peníze vrátí zpět, musí od dlužníků požadovat změnu své politiky.⁵⁸

Druhou rolí MMF je působit jako **celosvětový rezervní fond**. Západní země nahromadily určité rezervy, a tím se pojistili proti působícím „šokům“. Ale to je velmi

⁵⁴ Srov. STOJANOV, R. *Jak dál s plněním Rozvojových cílů tisíciletí*, s. 4-7.

⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 4-7.

⁵⁶ Srov. EICHENGREEN, B. *Potřebujeme MMF?* [on-line].

⁵⁷ Srov. tamtéž, [on-line].

nákladné pro rozvojové země a jejich chudé ekonomiky, které by prostředky lépe využili k investicím a spotřebě. Třetí rolí MMF je **stráž makroekonomiky**. Globální svět potřebuje, aby nějaká instituce varovala a předvídala, zda dochází k ohrožení stability. Skupina G20 prosazuje, aby se této funkce ujala Komise pro finanční stabilitu (FSB), která se skládá z národních kontrolních orgánů. MMF má tak skrze včasné varování spolu se Světovou bankou hrát jen podpůrnou roli. Čtvrtou rolí MMF je **využívat svého postavení k varováním před riziky, které vyvolává politika velkých zemí.**⁵⁹

Pokud velké ekonomiky, jejichž měny se používají mezinárodně, potřebují více finančních zdrojů, mohou si jednoduše natisknout další peníze. Tyto velké ekonomiky pocítují menší tržní disciplínu, ale méně jí od nich vyžaduje i MMF, poněvadž nejsou země nuceny si od něj půjčovat.⁶⁰

3.8 Úloha MMF v pomoci subsaharské Africe

Dokument italské televize RAITRE se pokoušel zjistit, jaká je úloha MMF, kterou sehrává v udržování bídy a zadluženosti Třetích zemích světa.

Noam Chomsky (americký lingvista, filozof a společenský kritik) poukazuje na to, že dnešní krize zemí Třetího světa je z velké části zaviněna MMF, tedy institucí, pracující v souladu se zájmy mocných. Institucí, která uzavřela rozvoje země do pokořující pasti v podobě miliardových dluhů. Za viníky jsou považovány bohaté země, které jsou součástí MMF, tedy USA, Francie, Velká Británie, Německo, Japonsko, Itálie a další. Tyto země jsou obviněné z úmyslného ignorování lidského utrpení příčiněného splácením jejich dluhu.⁶¹

MMF půjčoval rozvojovým zemím, avšak nejvíce na tom všem vydělávali vysoce postavení představitelé, kteří doufali, že si těmito prostředky udrží vládu a moc. Noam Chomsky prosazuje názor, že největším problémem zadluženosti rozvojových zemí, je

⁵⁸ Srov. tamtéž, [on-line].

⁵⁹ Srov. SEDLÁČEK, P. *Mezinárodní měnový fond ve 21. Století*. s. 12.

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 32-37.

⁶¹ Srov. CHOMSKY, N. *Report*. TV RAI3, [online].

„právě ten dluh“ u MMF. Pokládá si otázku, proč se tyto chudé země tolik zadlužily? Dle Chomskyho se tak vlastně nikdy nestalo. Afričané by si nikdy nepůjčili ani dolar, ale ti, kdo se zadlužili, byli jejich politické špičky, zkorumpovaní politici a vrazi ve vojenských uniformách, které u moci udržel právě západ.⁶²

Profesor Noam Chomsky dále poukazuje na americké zákony na ochranu duševního vlastnictví, fungující k tomu, aby zabránili africkým národům vyrábět a produkovat léky nutné k zastavení epidemie AIDS, která subsaharskou Afriku devastuje. Slouží k ochraně amerických farmaceutických společností, majících monopol na výrobu těchto léků, ale úplnou náhodou se těmto společnostem dostává značné finanční podpory a to právě z Washingtonu.⁶³

3.9 Je tedy pomoc MMS subsaharské Africe efektivní?

Nastudováním mnoha dokumentů o MMF a jeho aktivitě v rámci rozvojové pomoci jsem si měla možnost utvořit pohled na věc, o praktikách a politice této mezinárodní instituce.

Přikláním se k názorům mnoha ekonomů a to v názoru, že MMF utlačuje vlády zadlužených zemí Třetího světa a to tím způsobem, že vlády odebírají státní dávky a přeměňují je na splácení dluhu západním zemím. Funkcionáři MMF, kteří přiletí do postižené země první třídou, ubytují se v luxusních a klimatizovaných hotelech a užívají si tohoto veškerého komfortu, udávají pak soudy o místní ekonomice. Ovšem jejich čísla jsou velmi zkreslená a na realitu, která je tam venku se podívat nejdou.⁶⁴

Bohaté země sice požadují splácení svého dluhu, ve skutečnosti ale usilují o rozklad jejich ekonomik, aby tak mohli získávat suroviny z chudých zemí a to za velmi nízké ceny. Jako příklad jsem si zvolila kávu, která je nezbytnou součástí téměř každého Evropana či Američana a můžeme ji považovat za tradici. Z toho důvodu musí být především levná. A proto experti z MMF cestují do Afriky, kde doporučují místním ministrům pěstovat kávu, kterou pak budou moci prodat do zahraničí a inkasovat tak dolary na splácení dluhu Prvnímu světu. Všichni v Africe pak začínají pěstovat tento

⁶² Srov. CHOMSKY, N. *Report*. TV RAI3, [online].

⁶³ Srov. tamtéž. [online].

⁶⁴ Srov. CHOMSKY, N. *Report*, TV RAI3, [online].

produkt, na trhu je ho přebytek a cena tudíž padá. Výsledkem je, že my všichni si v poklidu pijeme lacinou kávu, zatímco afričtí zemědělci a jejich rodiny hladoví. Podobné je to například s bavlnou, čajem a dalšími produkty.⁶⁵

Velmi zajímavým výrokem, kterým se proti těmto skutečnostem stavil výše uvedený zástupce ředitele pro rozvoj a revizní oddělení politiky v MMF - Anthony Boot. Dle jeho názoru je potřeba v krátkodobém horizontu přinášet oběti, ale dlouhodobě se získávají velké výsledky. Kladu si však otázku, jak dlouhý bude „krátkodobý horizont“ a kolik nevinných lidí a především dětí musí zemřít na bídu a hlad, kterému musí den co den čelit. Hlavní ekonom Světové banky Joseph Stiglitz otevřeně obvinil MMF z toho, že aplikuje v zemích Třetího světa neefektivní a sociálně nespravedlivou politiku. Pokud by se měl laik zamyslet, nad politikou MMF, kterou praktikuje, musí každému přijít na mysl, že MMF na jednu stranu poskytl nejchudším zemím obrovské půjčky s obrovskými úroky a na druhou stranu se představuje jako někdo, kdo je jedním z hlavních iniciátorů v boji s globální chudobou.⁶⁶

Momentálně panuje stav, kdy velké mezinárodní instituce v čele s MMF poskytují pomoc velkým byrokratickým systémům vlád jednotlivých států. Ovšem musí se za každou cenu zabránit, aby nedocházelo k opakování nestoudného paktu mezi zkorumpovanými politickými elitami chudých zemí a funkcionářů MMF, paktu, který způsobil problém zadlužení rozvojových zemí. MMF tedy poskytuje určitou pomoc chudým zemím subsaharské Afriky, ale dopravit peníze přímo chudým, kteří je nutně potřebují, však nedokážou. A podmínky poskytování pomoci na chování vlád nic nezmění. Bude-li Západ ochotný pomáhat více konkrétním lidem než vládám, odstraní to některé překážky, jež mezinárodní pomoci stojí v cestě. Lidé pomoc potřebují, i když jim vládnou vojenští diktátoři nebo kleptokrati. Velkolepou show, jak ji předvádí MMF, Světová banka a další rozvojové agentury, které diktátory a kleptokraty rozmazlují, může Západ ukončit. Může skoncovat s přezíravostí a pokrytectvím, které jsou spojeny s kladením podmínek. Může se přestat tvářit, že respektuje „vlastnictví země“, ale co má dělat, to diktuje jen Washington.⁶⁷

⁶⁵ Srov. CHOMSKY, N. *Report*, TV RAI3, [online].

⁶⁶ Srov. STIGLITZ, J. *Globalization and its Discontents*, [online].

⁶⁷ Srov. EASTERLY, W. *Břímě bílého muže*, s. 378.

4 Miléniová deklarace a Rozvojové cíle tisíciletí

„V roce 2000 přijalo OSN hlasy všech členských států Miléniovou deklaraci, v níž vyhlásily své odhodlání odstranit extrémní chudobu a hlad a zajistit lidem bez rozdílu pohlaví, rasy a náboženství či světového názoru svobodu, rovnost, solidaritu a toleranci. Zavázaly se k ohleduplnosti vůči přírodě a přihlásily se ke sdílené odpovědnosti, která by multilaterální úrovni měla garantovat sociální a ekonomický rozvoj, mír a bezpečí.“⁶⁸

4.1 Počátky Rozvojových cílů tisíciletí

Než ale byla přijata Miléniová deklarace, následoval tomu dlouhý proces. Už v roce 1970 se na valném shromáždění OSN většina zemí zavázala, že budou přispívat na rozvoj chudých zemí. Ekonomové západních zemí tehdy věřili, že ekonomický růst velmi napomůže redistribuci bohatství a přispěje tím k odstranění chudoby. Později se ale ukázalo, že samotný ekonomický růst jen nestačí. Právě naopak, v mnoha zemích subsaharské Afriky, kde HND vzrostl, se chudoba začala paradoxně prohlubovat, narůstala populační nerovnost a rušily se i základní sociální jistoty. Bezplatná lékařská péče či školní docházka začínala být jen nadstandardem pro bohaté. Rozvojové země si byly toho všeho vědomy a následovaly spory uvnitř MMF, SB i OSN, kde bohaté země blokovaly návrhy rozvojových zemí.⁶⁹

Mnoho rozvojových zemí bylo uvrženo do dluhové krize. Docházelo k obrovskému nárůstu cen ropy a poklesu cen surovin, jejichž vývoz je pro chudé ekonomiky životně důležitý. Tím se tyto státy subsaharské Afriky dostaly do závislosti na MMF a SB, které byly za dluhový management odpovědné. Právě mezinárodní finanční instituce byly ovládány v té době vírou v neoliberální ekonomické nástroje, každý problém byl řešen jediným způsobem a to privatizací, zrušením cel a omezení veřejných výdajů což bylo pro chudé státy naprosto fatální. Docházelo ke kolapsu místních ekonomik, omezení

⁶⁸ TOŽIČKA, T. *Příliš vzdálené cíle*, s. 7.

⁶⁹ Srov. tamtéž, s. 7.

veřejných výdajů způsobilo nárůst negramotnosti a nemocnosti, kterým následovaly obrovské pandemie.⁷⁰

Rostoucí kritika vedla k mnoha jednání nejbohatších zemí světa. Snahou bylo odstranit neklid mezi politikou MMF, SB a OSN a nastolit jednotné politické cíle a zefektivnit boj s extrémní chudobou. Výbor pro rozvojovou spolupráci (dále jen DAC) v roce 1996 publikoval strategický dokument *Formování 21. století*, kde bylo poprvé zveřejněno sedm tzv. Mezinárodních rozvojových cílů. Později byl ještě dopracován další cíl tedy 8. a v roce 2001 byly všechny cíle zveřejněny pod společným názvem *Rozvojové cíle tisíciletí*.⁷¹

1. cíl: Odstranit extrémní chudobu a hlad

Příjem menší, než jeden dolar denně, a právě z něj by měli lidé hradit jídlo, bydlení, zdravotní péči i školné. Pro naši představu je to prakticky nemožné. Přes to všechno elity z bohatých zemí a mezinárodní finanční instituce nabádají ke zpoplatnění sociálních služeb, jako jsou zdravotnictví, školství, či dalších veřejných služeb v zemích považovaných za nejchudší.⁷²

Asi tím nejsledovanějším úkolem a hlavním cílem současné doby je odstranění extrémní chudoby a hladu. Ze statistik OSN z roku 2007 klesl počet lidí žijících s příjmem menším než 1 USD z 1,25 miliardy v roce 1990 na 980 miliónů v roce 2004. Tato čísla vypadají úctyhodně, zvláště pokud vezmeme v úvahu, že se jedná o pokles z podílu 31,6 % všech obyvatel rozvojového světa v roce 1990 na 19,2 % v roce 2004. Nové statistiky založené na širokém průzkumu parity kupní síly ale ukazují, že situace je mnohem horší.⁷³

Miliarda hladových

Velmi špatná distribuce, obrovské plýtvání a omezování nejchudších vrstev v přístupu k potravě zapříčiňují to, že miliony lidí – z toho více než pět milionů dětí, zemrou každý rok na problémy spojené s podvýživou. Úsilí, které je vyvíjeno na problematiku snížení hladu a podvýživy musí jít v souladu s akcemi, které mají za úkol

⁷⁰ Srov. TOŽIČKA, T. *Občanská odpovědnost ve světě globální chudoby*, s. 34-35.

⁷¹ Srov. TOŽIČKA, T. *Příliš vzdálené cíle*, s. 7-8.

⁷² Srov. STOJANOV, R. *Rozvojové cíle tisíciletí*, [online].

⁷³ Srov. TOŽIČKA, T. *Příliš vzdálené cíle*, s. 10.

odstraňování chudoby, zvyšující se vzdělanost a péči o zdravotní stav veškerého obyvatelstva. Nezanedbatelným faktorem problému je i dlouhodobá podpora zemědělství a rozvoje venkova. Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO) odhaduje, že pokud by mělo dojít k dosažení zvoleného cíle, bude potřebné vynaložit 24 miliard USD ročně na rozvojové projekty a další opatření. Velmi zajímavě tato částka vypadá v porovnání s více než 300 miliardami USD, které hospodářsky vyspělé země vyplácejí ročně na dotace vlastního zemědělství.⁷⁴

Mezi nezbytné kroky, které patří ke snížení počtu podvyživených lidí jsou: zvýšení zemědělské produkce v chudých oblastech, rozvoj místního hospodářství, prosazování dlouhodobě udržitelných způsobů zemědělství včetně lesnického a agro-lesnického hospodaření, šetrné nakládání s půdou a vodními zdroji, investice do zlepšení infrastruktury na venkově, podpora lokální ekonomiky a zajištění přístupu na trhy, vybudování kapacit pro skladování úrody a v neposlední řadě zajištění zdrojů pitné vody.⁷⁵

Dětská podvýživa

Velkým úskalím je tzv. dětská podvýživa, jelikož děti jsou skupinou, která je mnohem více zdravotně ohrožena, než dospělí. Jelikož v zemích subsaharské Afriky není dostatek jídla, mnoho dětí se tak opoždí ve svém vývoji a dokonce mnoho z nich nikdy nedosáhne plné fyzické i psychické dospělosti. Podvyživené děti jsou tak snáze náchylné k infekcím, či horečnatým i průjemovým onemocněním, na které snáze podléhají. Tři čtvrtiny všech dětí, které zemrou na podvýživu, jsou následně diagnostikovány jako pouze středně či mírně podvyživené, což prokazuje nebezpečnost tohoto trápení. Přibližně šedesát procent dětské úmrtnosti v rozvojových zemích souvisí právě s markantní podvýživou.⁷⁶

2. cíl: Dosáhnout základního vzdělání pro všechny

Všeobecná deklarace lidských práv OSN řadí přístup ke vzdělání mezi základní lidská práva. Vzdělání je základem veškeré společnosti a veškerých ekonomik, které jsou konkurence schopny. Bez pochyby je to základ toho, jak snižovat chudobu a

⁷⁴ Srov. tamtéž. s. 13.

⁷⁵ Srov. tamtéž. s. 14-15.

⁷⁶ Srov. TOŽIČKA, T. *Příliš vzdálené cíle*. s. 13.

nerovnosti, lepší zdravotní stavy, schopnosti používat nové moderní technologie a budovat i šířit užitečné znalosti. Vzdělání je nedílnou součástí samostatného a aktivního jedince. Základní vzdělání pro všechny je tak vstupenkou k dalšímu vzdělávání a dokonce rozvojem celé naší společnosti.⁷⁷

3. cíl: Prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti

Populace naší planety je postižena chudobou velmi nerovnoměrně. Na světě se nachází asi dvakrát více chudých žen než mužů, a dokonce čím je společnost chudší tím jsou rozdíly mezi dvěma pohlaví rapidnější. Hlavní veličinou pokroku v této oblasti je poměr přístupu dívek a chlapců ke vzdělání na základních i středních školách.

Odvětví vzdělání ale není jediným polem působnosti, kde dochází k posilování společenské role žen. Aby mohly více zvyšovat schopnost ovlivňovat svůj život, potřebují přístup ke zdrojům, jako je půda, energie a finance, nebo jejich ochrana a bezpečnost. V některých afrických zemích stráví ženy i více než dvě hodiny denně chůzí pro dříví na otop, pro vodu na vaření, anebo vůbec nejsou seznámeny s možnostmi ochrany před nákazou HIV/AIDS či o možnostech plánovaného rodičovství. Ženy jsou v mnoha případech negramotné, s nízkou vzdělaností a předepsaná tradice tamních kultur jim zakazuje hledání produktivního zaměstnání, či aktivní účast při rozhodování na veřejnosti.⁷⁸

4. cíl: Snížit dětskou úmrtnost

Úmrtnost dětí do pěti let patří k jednému z nejpalcivějších problémů světa. Nejmladší populace naší planety nemá prakticky žádnou možnost zlepšit svou situaci a už vůbec na ně neplatí časté a oblíbené výtky neoliberalů o neschopnosti či lenosti. Nejčastější příčinou dětských úmrtí jsou novorozenecké případy do jednoho měsíce věku – 37%. Přes dva miliony dětí mladších pěti let zemře na zápal plic, nejčastější příčinu dětských úmrtí. Největším problémem není léčba, jak by si každý myslel, ale včasné rozeznání nemoci. Druhým nejzávažnějším onemocněním jsou průjmové potíže, které zapříčiňují 17 % úmrtí. Všechny tři aspekty je nutno řešit především

⁷⁷ Srov. STOJANOV, R. *Rozvojové cíle tisíciletí*, [online].

⁷⁸ Srov. tamtéž, [online].

zkvalitňováním infrastruktury a přístupu k pitné vodě, zajištěním péče o matku a dítě a včasné porodní asistence. Je tedy velmi nezbytné rozšiřovat bezplatné zdravotnické služby a vzdělávání rodičů. Dále nám fakta jasně ukazují, že zlepšení zdraví novorozenců je jen částečně závislé na výši příjmů a je dáno především odhodláním a solidaritou celé společnosti.⁷⁹

5. cíl: Zlepšit zdraví matek

Většina náboženských a společenských systémů uctívá matku jako dárkyni života a ochranitelku rodu. I přes to je postavení budoucích matek a rodiček ve velké části světa velmi alarmující až otřesné. Opět nedostatečná infrastruktura lékařských zařízení, zpoplatnění péče i pro nejchudší či předražené a nedostupné léky jsou celosvětově největší smrtící hrozbou pro dárkyně života.⁸⁰

Více než půl milionu matek ročně umírá během svého těhotenství a porodu, i přes to, že mnoho zemí se středním příjmem zaznamenalo ve snižování mateřské úmrtnosti rychlý pokrok. Celosvětová míra mateřské úmrtnosti zůstává stále velmi vysoká, a to především kvůli špatné situaci v subsaharské Africe.⁸¹

6. cíl: Bojovat s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi

Údajně žádný jiný úkol v rámci Rozvojových cílů tisíciletí nezbudil takovou pozornost a finanční podporu, jako snaha o vyhubení a zvrácení šíření HIV/AIDS. Dle zprávy OSN z roku 2008, žilo v roce 2007 na světě odhadovaných 33 milionů lidí nakažených virem snížené imunity (HIV), nebo již s chorobou AIDS a to především ve státech subsaharské Afriky. Mezi infekce, na které pak umírají lidé infikovaní HIV/AIDS jsou tuberkulóza, různé záněty plic, dýchacích cest a mozku, salmonelové infekce a jiné. Jedním z nejčastěji uváděných způsobů přenosu HIV se uvádí opakované použití injekční stříkačky, sexuálním stykem s infikovaným partnerem a přenos z matky na dítě.⁸²

⁷⁹ Srov. TOŽIČKA, T. *Příliš vzdálené cíle*. s. 21-22.

⁸⁰ Srov. tamtéž, s. 24-25.

⁸¹ Srov. tamtéž. s. 24-25.

⁸² Srov. STOJANOV, R. *Rozvojové cíle tisíciletí*, [online].

Základním programem v boji proti šíření HIV/AIDS je prevence spočívající ve vzdělávání, které je zaměřeno na způsoby ochrany před HIV/AIDS a riziky s ním spojené. Ve své podstatě, žádná jiná fungující a především účinná ochrana v této době neexistuje. Ve světových trzích můžeme již několik let nalézt kvalitní léky zabraňující, nebo zpožďující rozvinutí nákazy viru HIV, v nemoc AIDS. Hlavním problémem je jejich vysoká cena a tím tedy nedostupnost pro většinu obyvatel rozvojových zemí a tím tedy i subsaharské Afriky.⁸³

Malárie a tuberkulóza nadále zůstávají nemocemi, které zabijí nejvíce lidí. Kolem 90 % úmrtí na malárii, většinou dětí, připadá na subsaharskou Afriku. Přes 80 % úmrtí na tuberkulózu (TBC) se odehrává v rozvojových zemích. Chudé země však musí čelit mnoha dalším tropickým chorobám. A vzhledem k velké chudobě obyvatelstva, které si nemůže dovolit financovat drahé léky, se farmaceutické firmy takřka vůbec výzkumu léků, proti těmto chorobám, nevěnují.⁸⁴

7. cíl: Zajistit udržitelný stav životního prostředí

Přístup pro každého k nezávadné a pitné vodě, i základním hygienickým zařízením je nezbytnou podmínkou důstojného a především zdravého života každého člověka. Dále je to hlavním a základním předpokladem úspěchu v boji proti chudobě, hladu, dětské úmrtnosti a nerovnoprávnému postavení žen. V subsaharské Africe zůstává nadále 44 % obyvatel bez přístupu k nezávadné pitné vodě a to především na venkově. Špatné hygienické podmínky současně s nedostatkem kvalitní pitné vody a nebezpečným zacházením s fekáliemi, přispívají ke zdravotním, ekonomickým a sociálním problémům. Tyto aspekty, které se prolínají, způsobují 88 % úmrtí na střevní onemocnění dětí ve věku do pěti let, což odpovídá 1,5 milionu dětí ročně. Dále mohou způsobovat u mladých dívek chudokrevnost, která může způsobovat komplikace během porodů. Situace je však mnohem horší ve slumech či periferních venkovských oblastech.⁸⁵

A co vlastně znamená zlepšit základní hygienu? OSN vytvořila definici, podle které jde o zajištění sanitárního systému, v němž je s exkrementy nakládáno tak, že nemohou ohrožovat okolí a nestávají se pak zdroji dalšího následného znečištění či přenosu

⁸³ Srov. tamtéž, [online].

⁸⁴ Srov. TOŽIČKA, T. *Příliš vzdálené cíle*, s. 29.

nákaz. V první řadě jde tedy o bezpečné a hygienicky nezávadné záchody v domácnostech, veřejných prostranstvích či institucích.⁸⁶

8. cíl: *Budovat světové partnerství pro rozvoj*

V zemích, kde se rozvojové cíle zaměřují na boj proti hladu či podvýživě, vzdělávání, přístupu k nezávadné pitné vodě a sanitárním zařízením, nalezneme většinou velmi přesné časové termíny a kvantitativní indikátory měření úspěchu. Když se ovšem dostaneme k určité odpovědnosti bohatých zemí a jejich příspěvku k mezinárodnímu rozvoji, obdržíme jen vágní formulace bez jasných kritérií k jejich naplňování a průběžné kontrole.⁸⁷

Ze zprávy OSN *World Economic Situation and Prospects*, která udává, že v roce 2006 bylo převedeno z chudých zemí do bohatých o 683 miliard USD více, než opačně. Je tedy zřejmé, že bohaté státy, jež mají regulovaný a stále nazývaný volný trh, vede tento „volný trh“ k dalšímu nárůstu chudoby a to převážně v méně rozvinutých zemích. Jakkoli ekonomové tvrdí opak, fakta nám jasně ukazují, že chudé země financují náš rozvoj, stejně jako stále chudnoucí většina populace zajišťuje stále větší bohatství stále menšímu počtu super-majetných.⁸⁸

4.2 Jak dál s plněním Rozvojových cílů tisíciletí

Co se týče Rozvojových cílů tisíciletí, v podstatě se jedná o jeden z nejambicióznějších a zároveň dosti reálných závazků mezinárodního společenství v dějinách lidstva v boji s globální chudobou. Stěžejním klíčem pro splnění těchto cílů je navýšení investic do sociální oblasti (zdravotnictví, vzdělávání, výživy a plánování rodičovství), životního prostředí (vody a hygieny), a infrastruktury (silnic, elektřiny a přístavů, informačních a komunikačních technologií) v hospodářsky chudých zemích.⁸⁹

⁸⁵ Srov. TOŽIČKA, T. *Příliš vzdálené cíle*, s. 37-39.

⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 37-39.

⁸⁷ Srov. STOJANOV, R. *Rozvojové cíle tisíciletí*, [online].

⁸⁸ Srov. TOŽIČKA, T. *Příliš vzdálené cíle*, s. 41.

⁸⁹ Srov. TOŽIČKA, T. *Občanská odpovědnost ve světě globální chudoby*, s. 7.

Jednu z hodnotících zpráv v naplňování rozvojových cílů, vypracoval již výše uvedený bývalý poradce v SB i v MMF Jeffrey Sachs s názvem *Investice do rozvoje*. Tato studie představuje praktický plán konkrétních kroků a doporučení potřebných ke splnění daných cílů. Hlavní myšlenka je taková, že rozvojové cíle tisíciletí jsou splnitelné, ale za předpokladu, že dojde k navýšení finanční pomoci chudým zemím. To vše musí být doplněno řádnou státní správou a dodržováním lidských práv ze strany vládních režimů v rozvojových zemích. Studie *Investice do rozvoje* odmítá odůvodnění, že by problémy subsaharské Afriky vznikli špatným řízením státu ze strany místních vlád, nebo existencí válečných konfliktů. Zpráva Sachsova týmu velmi výrazně kritizuje nedostatečné naplňování závazků navýšení rozvojové pomoci ze strany hospodářsky rozvinutých zemí. Poukazuje na to, že pokud by cíle měly být dodrženy, znamenalo by to zdvojnásobené navýšení finančních prostředků.⁹⁰

Ale kde začít? Autoři zprávy navrhují přijmout strategii tzv. „rychlých vítězství“, která by v horizontu několika dalších let mohla přinést rychlé výsledky. A to v podobě záchrany životů milionů lidí zasažených HIV/AIDS, tuberkulózou a malárií. Podáním již existujících léků nebo zrušením poplatků za základní zdravotnické služby, dále snížení počtu hladovějících či podvyživených obyvatel doplněním jejich stravy o nezbytné minerály a vitamíny. Dále by mělo docházet ke zvýšení školní docházky a to zaplacením školného, školních uniforem a obědů ve školách. Snížení počtu zneužívaných žen, posílení role žen ve společnosti a reformy či posílení legislativy. Je toho mnoho, co musí Rozvojové cíle tisíciletí splnit. Hospodářsky bohaté státy by tedy měly zdvojnásobit jejich rozvojovou pomoc a to za finanční pomoci agentur Spojených národů, Světové banky a Mezinárodního měnového fondu.⁹¹

Ve zprávě *Investice do rozvoje* zaznívá velmi silná kritika na adresu mezinárodních finančních institucí, a především Mezinárodního měnového fondu, který prý nebere rozvojové cíle tisíciletí vůbec v potaz, a urputným lpěním na rozpočtové disciplíně přímo zabraňuje v plnění národních plánů na snížení chudoby. Nejvíce jsou kritizovány údajně málo ambiciózní dokumenty a strategie ke snižování chudoby (PRSP), které jsou dosud základem oddlužení a půjček Světové banky. Přitom veškeré iniciativy směřují k výrazné redukci nebo úplnému odpuštění dluhů. Tvrdí, že se zaměřují na dosažení Rozvojových cílů, ale nenabízejí skoro žádný prostor na jejich financování z veřejných

⁹⁰ Srov. UNITED NATIONS MILLENIUM PROJECT (UNMP): Investing in Development. A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals. Earthscan. [online].

rozpočtů. Proto Sachs a jeho spolupracovníci požadují revizi těchto dokumentů a jejich totální přizpůsobení Rozvojovým cílům tisíciletí. Podle nich se jedná o chybné prosazování zájmů velkých zahraničních společností ze strany Mezinárodního měnového fondu a Světové banky.⁹²

4.3 Co již bylo napsáno o MMF v souvislosti s Rozvojovými cíli tisíciletí

Autor knihy *Břímě bílého muže* William Easterly se ve svém díle publikovaném roku 2006, zabývá otázkou, zda je MMF výkonná agentura, která slouží chudým i v nejzapatlejších koutech světa. Dále si pokládá otázky, zda Fond nefunguje lépe, pokud sleduje méně než více cílů, zda tato agentura, která se nikomu nezodpovídá, není horší, než taková agentura, která se musí zodpovídat, a zda plánovači shora náhodou nepostrádají dostatek informací o skutečnostech z terénu v rozvojových zemích. Dle autora W. Easterlyho byl MMF založen, aby předcházel velkým tržním nerovnováhám a nestabilitě západních měn. V první fázi se MMF jevil jako velice úspěšná agentura, ale po té se MMF začal věnovat pomoci zemím v ostatních částech světa. Poskytoval chudým zemím, které procházely finanční krizí, užitečné krátkodobé půjčky, ale mnohem hůře se mu dařilo v dluhovém rozvoji. William Easterly poukazuje na to, že vše se navíc zhoršilo během posledních dvaceti let, kdy posílání MMF stále více košatělo. MMF si stanovoval více a více podmínek a jeho zásahy na politiku a sociální sféru subsaharské Afriky byly stále méně citlivé. MMF tak vládu někdy donutí k nepopulárním krokům, jako je například snížení subvencí na chléb nebo jedlý olej. Lidé z rozvojových zemí, které dostávají půjčky od MMF, činí často za takové situace odpovědným Fond a vycházejí do ulic, aby protestovali proti krácení výdajů, které nařídil. Zároveň MMF postrádá určitý mechanismus, díky němuž by se musel zodpovídat chudým zemím, zda funguje v jejich dlouhodobém zájmu a zlepšuje jejich

⁹¹ Srov. tamtéž, [online].

⁹² Srov. STOJANOV, R. *Rozvojové cíle tisíciletí*, [online].

situaci. Easterly říká, že i když MMF dosáhl mnoha cenných cílů, to, co dělá dnes, připomíná stále více tíživý sen plánovačů o břemenu bílého muže.⁹³

Podobným problémem se ve svém díle *Miliarda nejchudších* z roku 2007, zabývá profesor ekonomie a znalec afrických zemí Paul Collier. Apeluje zde na fakt, že koncept rozvojových zemí a strategii proti chudobě ve světě je třeba zásadně proměnit. Říká, že země „spodní miliardy“ skutečně potřebují naši pomoc, pomoc, která musí být mnohem promyšlenější a cílenější, než jak tomu bylo doposud. Tato záležitost je vážná, a to nejen pro onu miliardu žijící a hynoucí v devastujících podmínkách. Podle Colliera je většina tzv. "rozvojových zemí" dnes fakticky na vzestupu a náleží do globální ekonomiky. Ale zhruba miliarda lidí v padesátce nejchudších zemí však zůstává tímto pozitivním vývojem naprosto nedotčena. Tím, co těmto zemím brání v rozvoji, jsou "pasti" různého druhu – jde o past konfliktu, past přírodních zdrojů, past spočívající ve vnitrozemské poloze a špatných sousedech a past vyplývající ze slabé vlády v malé zemi. Vinou těchto pastí pak dochází k trvalé stagnaci, nebo dokonce k propadu. Avšak nejzávažněji je na tom stále subsaharská Afrika.⁹⁴

Collier tvrdí, že Mezinárodní finanční instituce v čele s MMF nechystají spiknutí proti chudým zemím, ale že jejich kroky jsou spíše zablokovanými pokusy o pomoc. Rozvojovou pomoc je prý potřeba využít k tomu, aby bylo chudým státům umožněno prorazit na exportní trhy. Collier říká, že finanční či jiná pomoc nejchudším zemím může být účinná, ale že tato záležitost nelze jen vyřešit tím, že by se nejchudším zemím prostě jen dali peníze. Je potřeba přibrat na pomoc jisté nástroje – dle Colliera instituce, jež budou stanovovat mezinárodní normy a obchodní politiku. Tyto instituce se dle Colliera o problémy miliardy nejchudších moc nezajímají a nemají o nich dostatečné znalosti. Avšak budou se muset o nich dozvědět, a tyto západní vlády se budou muset naučit, jak toto široké spektrum nástrojů vzájemně propojit.⁹⁵

Johann Hari, britský spisovatel a novinář ve svém článku *The IMF itself should be on trial*, který publikoval v deníku The Independent, se zabýval tím, co MMF způsobil a za co by měl jít před soud. Nejprve popisuje počátek MMF, kdy se zástupci zemí, na jejichž stranu se přiklánělo vítězství ve druhé světové válce, shromáždili, aby si

⁹³ Srov. EASTERLY, W. *Břímě bílého muže*, s. 226-227.

⁹⁴ Srov. COLLIER, P. *Miliarda nejchudších*, s. 10.

rozdělili kořist. Přáli si vybudovat globální finanční systém, který zajistí, aby obdrželi převážnou část peněz a zdrojů planety. Za tímto účelem založili celou řadu institucí, a tak přišel na svět i Mezinárodní měnový fond.

Oficiálním cílem MMF je zajistit, aby chudé země neupadli do dluhů, a pokud by se tak stalo, aby jim poskytl půjčky a ekonomickou expertízu. V podstatě je představován jako nejlepší přítel a strážce chudých. Avšak za touto rétorikou je skryt fakt, že MMF byl vytvořen, aby byl ovládán několika bohatými zeměmi, konkrétně jejich bankéři a finančními spekulanty.⁹⁶

4.4 Dosažitelnost Rozvojových cílů tisíciletí

Rozvojové cíle tisíciletí potvrzují svůj význam a smysluplnost. A to i přes to, že některé z nich zůstanou v roce 2015 zřejmě nenaplněny. Potírání chudoby a hladu a další cíle se dostaly na samý vrchol globální agendy. Koncept MDGs si získal i širokou veřejnou podporu. Nic na tom však nemění fakt, že z mnoha stran se již od začátku ozývají kritické ohlasy. Není ale na místě, aby se tento projekt stal jen vysmívaným mamutím projektem, jehož bublina splaskne ještě dříve, než se dostaneme do finální fáze rekapitulace a hodnocení tohoto roku 2015. Proto je důležité analyzovat a vyvozovat dobré praktiky a zároveň poukazovat i na ty negativní, které napomohou k dalšímu bádání. Je tedy na místě diskutovat o tom, co nastane, až tento rok skončí. Musí dojít především k definici nejdůležitějších rozvojových problémů současnosti a to z toho důvodu, že svět je dnes odlišný tomu světu, ve kterém koncept MDGs vznikl.⁹⁷ Dnešní doba se vyznačuje především krizemi, krizí ekonomickou, finanční, potravinovou či klimatickou. Podle některých analytiků je největším současným ohrožením rozvojových cílů společenská nerovnost uvnitř států.⁹⁸

Autoři studie UN Millenim Project, jenž pracují jako poradní orgán generálního tajemníka Spojených národů pro vytváření strategií k naplnění Rozvojových cílů tvrdí, že Cíle jsou příliš důležité, než aby mohlo jejich naplnění selhat. Podle nich jsou

⁹⁵ Srov. COLLIER. P. Miliarda nejchudších, s. 11-16.

⁹⁶ Srov. HARI. J. *The IMF itself should be on trial*, [online].

⁹⁷ Srov. STOJANOV, R. *Jak dál s plněním Rozvojových cílů tisíciletí*, [online].

⁹⁸ Srov. TOŽIČKA. T. *Občanská odpovědnost ve světě globální chudoby*, s. 10.

Rozvojové cíle tisíciletí finančně dosažitelné a technicky i proveditelné, nicméně některé země budou potřebovat podstatně silnější rozvojovou pomoc, lepší přístup k informacím, moderním technologiím a rovněž silnější instituce. V rozvojových zemích subsaharské Afriky jsou podmínky často špatné a to vzhledem k nedostatečným investicím do základních sociálních a jiných veřejných služeb. Příčinou špatného zdravotního stavu lidí, špatné výživy, nízké vzdělanosti, omezeného přístupu k přírodním zdrojům a často i nezvladatelnému populačnímu růstu se mnoho obyvatel dostává do cyklické pasti, kterou je chudoba.⁹⁹

Dosáhnout zlepšení je v našich silách. Svědčí o tom i samotný fakt, že během 90. let se podařilo celosvětově zvýšit průměrnou délku života z šedesáti na více než sedmdesát let, a míra dětské úmrtnosti naopak klesla ze sta na padesát dětí z tisíce nově narozených. Klesl i počet podvyživených ze zhruba 900 na 800 milionů a počet gramotných dospělých osob se zvýšil z 60 na 80 procent. Podíl venkovských rodin s přístupem k nezávadné pitné vodě v rozvojových zemích se za posledních 30 let více než zpětinasobil. Otázkou zatím ještě zůstává udržitelnost těchto pozitivních výsledků.¹⁰⁰

⁹⁹ Srov. STOJANOV, R. *Jak dál s plněním Rozvojových cílů tisíciletí*, [online].

¹⁰⁰ Srov. tamtéž, [online].

5 Metodologie výzkumu

Cílem výzkumu je ověřit hypotetické tvrzení, zda MMF jedná v souladu s Rozvojovými cíli tisíciletí. V případě, že MMF nejedná, tak zjistit, jakým způsobem napomáhá Mezinárodní měnový fond v boji proti chudobě subsaharské Afriky.

Výzkum je rozdělen do dvou fází:

A. První fáze výzkumu:

Pro tuto fázi byl využit kvantitativní způsob výzkumu, kdy byla nastudována literatura a ostatní zdroje, které mi odpověděly na mou otázku: ***zda MMF jedná v souladu s Rozvojovými cíli tisíciletí.***

B. Druhá fáze výzkumu:

Pro tuto fázi byl využit kvalitativní způsob výzkumu, kdy byly nastoleny dvě otázky, které mi vyplynuly z první fáze výzkumu.

1. Jak MMF napomáhá řešit chudobu subsaharské Afriky?
2. Jakým způsobem MMF zasahuje do Rozvojových cílů tisíciletí?

Pro oba dva druhy výzkumu jak kvantitativního, tak kvalitativního byla využita technika sekundární analýza dat, kdy předmětem zkoumání byly: písemné dokumenty, odborná literatura, tisk a televizní vysílání o Mezinárodním měnovém fondu, Světové bance a Rozvojových cílech tisíciletí.

6 Diskuze

V diskuzi jsou vytyčeny hlavní body, kterými se zabývají přední autoři a také kritici MMF v souvislosti s problematikou chudoby. Tato kapitola si klade za cíl hlavní body diskutovat a na konci kapitoly potom dochází k sumarizaci návrhů na potencionální zkvalitnění.

Na základě výzkumu představuji takovéto výsledky, které dále v diskuzi komentuji.

Jedná MMF v souladu s Rozvojovými cíli tisíciletí?

Z mnoha tvrzení a pramenů, týkající se MMF a jeho úskalími, jsem našla odpověď na svou otázku u dvou hlavních představitelů, Noama Chomského a Josepha Stiglitze. Chomsky poukazuje na fakt, že MMF je instituce, jež uzavřela rozvoje zemí subsaharské Afriky, a to hned několika způsoby. Ponořila tyto země do miliardových dluhů, které mají za následek odebírání státních dávek, a to proto, aby byly následně přeměrovány na splácení dluhu západním zemím. Bohaté země sice požadují splácení svého dluhu, ale ve skutečnosti také usilují o rozklad subsaharských ekonomik, aby tak mohly získávat suroviny z chudých zemí za velmi nízkou cenu. A to i za předpokladu, že afričtí zemědělci hladoví.¹⁰¹ J. Stiglitz, který dříve pracoval v MMF, ho následně obvinil, že aplikuje v subsaharské Africe sociálně nespravedlivou politiku.¹⁰² MMF se prezentuje jako jeden z hlavních iniciátorů v boji s globální chudobou a tudíž i velkým zastáncem Rozvojových cílů tisíciletí, avšak dle nastudovaných materiálů jsem zjistila, že **MMF nejedná v souladu s Rozvojovými cíli tisíciletí.**

¹⁰¹ Srov. CHOMSKY, N. *Report*. TV RAI3, [online].

¹⁰² Srov. STIGLITZ, J. *Globalization and its Discontents*, [online].

Jak MMF napomáhá řešit chudobu subsaharské Afriky?

Publikace, jež jsem měla možnost prostudovat, dokazují, že MMF a jeho zásahy na politiku a sociální sféru subsaharské Afriky byly a jsou stále méně citlivé. MMF tak vlády chudých zemí někdy donutí k absurdním krokům, a to v podobě omezování státních a sociálních výdajů, výdajů na zdravotnictví, školství až po rozprodávání státního majetku nadnárodním monopolům.¹⁰³ **Tyto kroky, které jsou diktovány MMF v žádném případě ne - napomáhají řešit chudobu subsaharské Afriky.**

Jakým způsobem MMF zasahuje do Rozvojových cílů tisíciletí?

Odpověď na třetí otázku jsem našla ve článku, jenž se zabývá zprávou *Investice do rozvoje*, kde zaznívá velmi silná kritika na adresu Mezinárodního měnového fondu, který prý nebere rozvojové cíle tisíciletí vůbec v potaz, a **urputným lpěním na rozpočtové disciplíně přímo zabraňuje v plnění národních plánů na snížení chudoby**. I přes to, že mezinárodní finanční instituce v čele s MMF tvrdí, jak moc se zaměřují na dosažení Rozvojových cílů, nenabízejí skoro žádný prostor na jejich financování z veřejných rozpočtů.¹⁰⁴

¹⁰³ Srov. CHOMSKY, N. *Report*. TV RAI3, [online].

¹⁰⁴ Srov. UNITED NATIONS MILLENIUM PROJECT (UNMP): *Investing in Development. A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals*. Earthscan. [online].

Jak již bylo uvedeno, jednou z nejdůležitějších rolí MMF má být: napomáhat zemím, které kvůli své domácí politice prochází krizí platební bilance a vlády tak nemají žádnou jinou možnost, než si půjčit finance od fondu. Z tohoto tvrzení vyplývá, že MMF, jež je považován za nejmocnějšího věřitele světa má za úkol, věnovat se chudým zemím, a to tak, že dohlíží na jejich finance. Pokud se chudá země ocitne v situaci, kdy není schopna splácet své dluhy u západních věřitelů, přichází na řadu MMF a tyto záležitosti urovná. Nastává situace, kdy MMF sestaví nový splátkový kalendář takovým způsobem, aby ho dotyčná země mohla dodržovat. MMF rovněž s vládou daného státu vyjedná krácení výdajů, nebo zvyšování daní tak, aby měla na potřebné splátky. Finanční pomoc chudým zemím umožňuje přeorganizovat zahraniční rezervy, stabilizovat měnu a pokračovat v placení dovozu.¹⁰⁵ Nabízí se ale otázka, zda je MMF opravdu výkonná agentura, která slouží chudým i v nejzapatlejších koutech naší planety, a zda její plánovači nepostrádají dostatek informací o realitě, nebo zda není úmyslem MMF na chudobě subsaharské Afriky vydělat.¹⁰⁶ Pro pochopení a odpověď na otázku tu máme příklad ze státu Malawi ležící v jihovýchodní Africe. Malawi čelila vážným ekonomickým problémům, a tak požádala o pomoc MMF. Každý by si řekl, že MMF poskytl Malawi půjčku a dále vedl zemi k úspěšnému rozvoji. Opak je ale pravdou, rozvoj se nekonal. MMF nařídil, aby Malawi prodala téměř všechny státní majetek soukromým společnostem a aby omezila výdaje na sociálních dávkách a veřejných službách. Nakázal jim, aby upřednostnila platby mezinárodním bankéřům před výdaji na vlastní obyvatele. To vše mělo za následek „nejhorší hladomor“ v Malawi, při kterém zemřely tisíce lidí hladu.¹⁰⁷ Je snad toto specifická forma pomoci MMF při řešení chudoby subsaharské Afriky? A kdo má být za takovéto utrpení odpovědný? Dle mého názoru právě ty země, které se po druhé světové válce sešly za účelem rozdělení kořisti a následného vybudování globálního finančního systému, který zajistil obdržení převážné části a zdrojů planety. Není snad faktem to, že MMF byl vytvořen za účelem ovládnutí několika bohatými zeměmi? Na tyto otázky jsem našla odpovědi v tvrzení Noama Chomského, který říká, že: „Dnešní krize zemí Třetího světa je z velké části zaviněna MMF, tedy institucí, která uzavřela rozvoje země do pokořující pasti v podobě miliardových dluhů. Za viníky jsou považovány bohaté země, které jsou součástí MMF, tedy USA, Francie, Velká Británie, Německo, Japonsko, Itálie a další.

¹⁰⁵ Srov. CHOMSKY, N. *Report*. TV RAI3, [online].

¹⁰⁶ Srov. EASTERLY, W. *Břímě bílého muže*, s. 226-227.

Tyto země jsou obviněné z úmyslného ignorování lidského utrpení způsobeného splácením jejich dluhu.“ I mne po přečtení několika různých pohledů a názorů, napadá stejný fakt jako Noama Chomského, že Afričané by se v podstatě nikdy nezadlužili. Zadlužili se jejich politické a zkorumpované špičky, které u moci udržel právě západ.¹⁰⁸ Západ, který si chrání své zákony, které mají znemožnit zemím subsaharské Afriky další ekonomický rozvoj. Napomáhá snad těmito skutečnostmi MMF řešit chudobu subsaharské Afriky? Skutečnosti, které jsem zde uvedla, mě utvrzují v názoru, že právě MMF má co dočinění s udržováním bídy a zadluženosti Třetích zemí světa.

¹⁰⁷ Srov. HARI, J. *The IMF itself should be on trial*, [online].

¹⁰⁸ Srov. CHOMSKY, N. *Report*. TV RAI3, [online].

7 Závěr

„Podobně jako otroctví nebo apartheid, ani chudoba není nic přirozeného a nezměnitelného. Jejím původem je člověk a pomocí lidských činů může být také překonána i úplně vymýcena. Takový to skutek pak není nějakým dobročinným gestem, nýbrž aktem spravedlnosti.“¹⁰⁹

V současné době stojí svět na pokraji další krize, nejen té finanční, ale i morální. Terorismus pravicových extremistů zaměřený proti multikulturalismu, neboli respektu rozdílných kultur jde ruku v ruce s rostoucí politickou podporou populistických kroků, které se obrací proti nejslabším složkám společnosti.¹¹⁰

Mezinárodní měnový fond, Světová banka a věřitelé doporučují tu samou léčbu, jakou se pokoušeli léčit předlužené rozvojové země, a která zatím vždy zklamala. Léčbu v podobě omezování státních a sociálních výdajů, výdajů na zdravotnictví, školství až po rozprodávání státního majetku nadnárodním monopolům.¹¹¹

V práci byl stanoven cíl, a to zjistit, zda Mezinárodní měnový fond jedná v souladu s Rozvojovými cíli tisíciletí. Dle literatury, kterou jsem měla možnost nastudovat, politika, kterou navrhuje MMF, a to finanční utahování opasků, privatizace a tržní liberalizace, není v žádném případě efektivní cestou k hospodářskému růstu chudých zemí subsaharské Afriky a už v žádném případě nekoresponduje s plněním Rozvojových cílů tisíciletí. Stěžejními úkoly Rozvojových cílů tisíciletí je navýšení investic do sociální oblasti (zdravotnictví, vzdělávání), životního prostředí a infrastruktury a to naopak MMF odsouvá na druhou kolej, až po zaplacení určité výši dluhu. Proto si myslím, že by mělo dojít k výraznému posílení řad institucí, kterým jde o zdraví světové populace a o základní rozvoj lidstva po celém světě, ať už jde o UNICEF či Rozvojové cíle tisíciletí přijaté představiteli všech členských států OSN v roce 2000 na Summitu tisíciletí.

Je zřejmé, že cesta k dohodě o rozvojových cílech tisíciletí nebyla snadná, ale bohužel se více a více ukazuje, že jejich dosažení je mnohem těžší. Můžeme říci, že

¹⁰⁹ MANDELA, N. *Veřejné shromáždění na Trafalgarském náměstí*. únor 2005.

¹¹⁰ Srov. TOŽIČKA, T. *Občanská odpovědnost ve světě globální chudoby*, s. 82.

¹¹¹ Srov. CHOMSKY, N. *Report*. TV RAI3, [online].

jsme moderní globalizovaná společnost, která má prostředky i technologie, kterými bychom mohli dokázat zajistit důstojný život pro veškerou populaci subsaharské Afriky.

Pokud se chudobu v rozvojových zemích nepodaří značně a to z hlediska kvantity i kvality snížit, může mít značné dopady na celosvětovou politiku i bezpečností situaci veškerého obyvatelstva.

Tragédie chudých je inspirací ke snům o změně. Prezident Světové banky James Wolfensohn vyvěsil ve vstupní hale v jejím ústředí tato slova: Sníme o světě, kde chudoba nemá místo. Působivě ho popsal:

Jestliže dokážeme jednat realisticky a předvídavě, jestliže prokážeme odvahu, jestliže budeme uvažovat globálně a podle toho rozdělovat prostředky, můžeme svým dětem zajistit svět, kde bude víc míru a víc rovnosti, svět kde bude méně utrpení, svět kde v každém jeho koutě budou žít děti s nadějí. Není to jen náš sen. Je to naše odpovědnost.¹¹²

Do jaké míry a zda vůbec budou tato slova naplněna, závisí na postoji mezinárodních institucí. Ale jak již bylo zmíněno, bez jakési nápravy MMF a SB bude nadále mezinárodní rozvoj chudých zemí strádat. Problémy, jež je třeba řešit, jsou tedy mnohé a závažné a jejich řešení bude pravděpodobně zdlouhavé a náročné. Ale je nutné je řešit, pro Afriku i pro zbylý svět. Tyto otázky a mnoho dalších mohou být předmětem dalšího bádání.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:

LITERÁRNÍ ZDROJE:

COLLIER, P. *Miliarda nejchudších – Proč se některým zemím nedaří a co s tím*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7429-010-7.

COLLINS, R. O., BURNS, J. A. *History of Sub-Saharan Africa*. Cambridge University Press, 2007, ISBN 978-80-521-8674-67.

EASTERLY, W. *Břímě bílého muže*. Praha: Academia, 2010, ISBN 978-80-200-1776-5.

HECZKOVÁ, E. *Chudoba ve světě*. In Chudoba, nezaměstnanost a další témata Pražské školy alternativ. Sborník 06. Praha: Ekumenická akademie Praha, 2012, ISBN 978-80-87661-03-01.

KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, 4.vyd. Praha: ASPI, a.s., 2007, ISBN 80-86395-33-2.

MANDELA, N., Veřejné shromáždění na Trafalgarském náměstí, únor 2005.

NEDOMOVÁ, E. ŠPILÁČKOVÁ, M. *Chudoba, definování a možnosti jejího měření*. In Fórum sociální politiky 1/2014. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2014, ISSN 1802-5854.

RINGEN, S. *Problém chudoby – několik doporučení k definici a měření*. Praha: Sociologický časopis/Czech Sociological Review 41. 2005.

SEDLÁČEK, P. *Mezinárodní měnový fond ve 21. Století*. Praha: C. H. Beck, 2008, ISBN: 978-80-7400-012-66.

STOJANOV, R. *Jak dál s plněním Rozvojových cílů tisíciletí*. Boj s globální chudobou 12/2005. Praha, 2005.

SVITÁKOVÁ, L. *Chudoba v subsaharské Africe- příčiny, dopady, řešení*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Fakulta mezinárodních vztahů. Vedoucí práce E. Cihelková.

TOŽIČKA, T. a kol. *Občanská odpovědnost ve světě globální chudoby*. Praha: Educon, ISBN: 978-80-260-0352-6.

TOŽIČKA, T. *Česko proti chudobě*. Praha: Educon, 2007.

¹¹² EASTERLY, W. *Břímě bílého muže*, s. 18.

TOŽIČKA, T. *Příliš vzdálené cíle*. Praha: Educon, o.s., 2008, ISBN 978-80-254-3279-2.

ZÁHOROVÁ, M. *Chudoba v subsaharské Africe: příčiny a strategie eliminace*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Fakulta mezinárodních vztahů. Vedoucí práce E. Cihelková.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

BOOT, A. *Report*, TV RAI3, [online]. [cit 18. 02. 2015]. Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=OdtBtxzlxC8>>.

EICHENGREEN, B. *Potřebujeme MMF?* [online]. [cit 10. 02. 2015]. Dostupné na WWW: <<https://www.euroskop.cz/9008/13397/clanek/potrebujeme-mmf/>>.

HARI, J. *The IMF itself should be on trial*. [online]. [cit 10. 02. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.blisty.cz/art/58854.html>>.

CHOMSKY, N. *Report*, TV RAI3, [online]. [cit 18. 02. 2015]. Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=OdtBtxzlxC8>>.

Iniciativa na pomoc vysoce zadluženým chudým zemím (HIPC). [online]. [cit 22. 02. 2015]. Dostupné na WWW: <http://europa.eu/legislation_summaries/development/least_developed_countries/r12402_cs.htm>.

KVÁČKA, V. *Politická nestabilita v Africe, 1960-2000*. Mezinárodní vztahy. [online]. [cit 8. 12. 2014]. Dostupné na WWW: <<http://mv.iir.cz/article/view/93>>.

SACHS, D. J. *O nápravě MMF a SB*. [online]. [cit 23. 02. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.project-syndicate.org/commentary/fixing-the-imf-and-the-world-bank/czech>>.

Sdělení federálního MZV o přístupu ČSFR k Dohodě o MMF č. 500/1992 Sb. [online]. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [cit 23. 01. 2015]. Dostupné na WWW: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/Acer%20Eee/Dokumenty/Downloads/Zprava_2000.pdf>.

STIGLITZ, J. *Globalization and its Discontents*, [online]. [cit 22. 02. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://blisty.cz/art/10835.html>>.

STOJANOV, R. *Rozvojové cíle tisíciletí*. [online]. [cit 10. 02. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.rozvojovka.cz/rozvojove-cile-tisicileti>>.

ŠERÝ, M., *Regionální geografie Afriky*. [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2014. [cit 15. 12. 2014]. Dostupné na WWW: <<http://distgeo.upol.cz/uploads/vyuka/skripta-sery.pdf>>.

TOŽIČKA, T. *Africká krize, její počátky a dopady*. [online]. Ekumenická Akademie Praha. 2003. [cit 28. 12. 2014]. Dostupné na WWW: <<http://www.ekumakad.cz/cz/temata/africka-krize-jeji-pocatky-a-dopady>>.

TOŽIČKA, T. *Mezinárodní dluh*. [online]. Ekumenická Akademie Praha. 2004. [cit 07. 01. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.ekumakad.cz/cz/temata/mezinarodni-dluh>>.

UNITED NATIONS MILLENIUM PROJECT (UNMP). [online]. Investing in Development. A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals. Earthscan, New York 2005. [cit. 23. 02. 2015], Dostupné na WWW: <<http://www.unmillenniumproject.org/reports/index.htm>>.

VENCOVSKÝ, F. *U zrodu MMF*. [online]. Bankovníctví 2000/8. [cit 20. 01. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.bankovnictvi.ihned.cz/c1-11978050-u-zrodu-mezinarodniho-menoveho-fondu>>.

ZEMĚPIS. *Geografická poloha Afriky*. ZEMEPIS.COM [online]. [cit 11. 12. 2014]. Dostupné na WWW: <<http://www.zemepis.com/gpafriky.php>>.

ZEMĚPIS. *Obyvatelstvo Afriky*. ZEMEPIS.COM [online]. [cit 11. 12. 2014]. Dostupné na WWW: <<http://www.zemepis.com/obyvafriky.php>>.

SEZNAM ZKRATEK:

BBC	British Broadcasting Corporation Britská vysílací společnost
DAC	Výbor pro rozvojovou spolupráci
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství
Fed	Federal Reserve System Federální rezervní systém, Centrální bankovní systém USA
FSB	Komise pro finanční stabilitu
G20	Group of Twenty Skupina největších ekonomik světa představována ministry financí a guvernéry centrálních bank, tj. členy 19 států a Jednotného vnitřního státu Evropské unie
G7	Group of Seven Sdružení ekonomicky nejvyspělejších států světa (Francie, Itálie, Japonsko, Kanada, Německo, Velká Británie, USA)
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu
HDP	Hrubý domácí produkt
HIPC	Heavily Indebted Poor Countries Iniciativa na pomoc vysoce zadluženým chudým zemím
HIV/ AIDS	Vir způsobující deficit v imunitním systému organismu
HND	Hrubý národní důchod
MDGs	Millennium Development Goals Rozvojové cíle tisíciletí
MMF	Mezinárodní měnový fond
OSN	Organizace spojených národů
PRSP	Poverty Reduction Strategy Papers Dokumenty a strategie ke snižování chudoby
SB	Světová banka
SSSR	Sovětský svaz
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund

USA	United States of America Spojené státy americké
USD	Americký dolar
Kontinent	Kontinent je velkou souvislou pevninskou masou.
Slum	Dle definice Organizace spojených národů agentury UN-HABITAT, jsou to chudinské čtvrti z improvizovaných a obvykle nelegálně postavených chatrčí, které se nacházejí hlavně na předměstích velkoměst v chudých státech.

ABSTRAKT

VIEHMANNOVÁ, K. *Problematika chudoby a její praktický dopad v zemích subsaharské Afriky*. České Budějovice 2015. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Veronika Zvánovcová Ph. D.

Klíčová slova: chudoba, příčiny chudoby, zadluženost Třetích zemí světa, Subsaharská Afrika, Mezinárodní měnový fond, Rozvojové cíle tisíciletí

Práce se zabývá problematikou chudoby a jejími příčinami, dopady a případnou pomocí v zemích Subsaharské Afriky. Cílem bakalářské práce je na základě studia odborných dokumentů představit problematiku chudoby, její příčiny, ukazatele a případnou pomoc vyskytující se v Třetích zemích světa. Zjistit, jakým způsobem napomáhá Mezinárodní měnový fond v boji proti chudobě subsaharské Afriky v souladu s Rozvojovými cíli tisíciletí, které byly přijaté představiteli všech členských států OSN v roce 2000 na Summitu tisíciletí. Výzkum práce byl proveden technikou sekundární analýzy dat, kdy předmětem byly písemné dokumenty, odborná literatura, tisk a televizní vysílání o Mezinárodním měnovém fondu a otázce, zda jedná v souladu s Rozvojovými cíli tisíciletí. V rámci práce specifikuji pojem chudoba v souvislosti s africkými státy, poukazuji na geografické, demografické a kulturní vlastnosti tohoto kontinentu, až po počátky krizí a zadluženosti států u mezinárodních institucí jako jsou Mezinárodní měnový fond a Světová banka. Dále podrobně představuji instituci Mezinárodní měnový fond, od jejího založení až po role, které zastává v napomáhání zemím. V rámci své práce jsem došla k závěru, že politika, kterou navrhuje MMF, a to finanční utahování opasků, privatizace a tržní liberalizace, není v žádném případě efektivní cestou k hospodářskému růstu chudých zemí subsaharské Afriky a už v žádném případě nekoresponduje s plněním Rozvojových cílů tisíciletí.

ABSTRACT

VIEHMANNOVÁ, K. The Issue of Poverty and Its Practical Impact in Sub-Saharan Africa. České Budějovice 2015. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Practical Theology. Supervisor
Mgr. Veronika Zvánovcová Ph. D.

Keywords: poverty, causes of poverty, indebtedness of Third World Countries, Sub-Saharan Africa, International Monetary Fund, Millennium Development Goals

The work deals with the problem of poverty and its causes, impacts and possible help in Sub-Saharan Africa. The aim of this thesis is based on the study of documents and other resources to present the issue of poverty, its causes, indicators and possible help in Third World Countries, to investigate the ways the International Monetary Fund helps in the fight against poverty in Sub-Saharan Africa in line with the Millennium Development Goals, which were adopted by representatives of all UN Member States in 2000 at the Millennium Summit. The research was conducted by the secondary data analysis, focused on written documents, literature, press and television broadcasts on the International Monetary Fund and the question of whether this is in line with the MDGs. In the work I specify the concept of poverty in the context of African countries, I point to the geographic, demographic and cultural characteristics of this continent, the beginning of the crisis and indebtedness of states with international institutions like the International Monetary Fund and the World Bank. Further, I give a detailed description of the International Monetary Fund as an institution from its foundation, including the roles it plays in financial assistance to countries. In my work I conclude that the policy proposed by the IMF, which is financial austerity, privatization and market liberalization, is by no means an effective way to economic growth in poor countries of Sub-Saharan Africa and definitely does not correspond to meeting Millennium Development Goals.